

Še vedno v službi miru?

Sodelovanje Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah v obdobju 2014–2024¹

Ljubica Jelušič, Alojz Šteiner, Matjaž Nahtigal, Jelena Juvan in
Andraž Melanšek

163

Uvod

Na Obramboslovnem raziskovalnem centru (ORC) je v drugi polovici leta 2024 potekal razvojni projekt z naslovom *Slovenske izkušnje iz mednarodnih operacij in misij*, s kratico SVK-MOM. Naročnik projekta je bilo Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS), ki je po dolgih pogajanjih glede vsebine projekta 16. oktobra 2024 podpisalo pogodbo in jo po oddaji prvega faznega poročila novembra 2024 tudi prekinilo.

Namen tega prispevka je v predstavitvi tistega dela sodelovanja Republike Slovenije na mednarodnih operacijah in na misijah (MOM), ki zadeva Slovensko vojsko; drugih primerov sodelovanja, ki so definirani v vladnem dokumentu Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah, v nadaljevanju Strategija MOM (2010), pa v tem prispevku ne bomo prikazali. Prekinjeni razvojni projekt je predvideval analizo sodelovanja v MOM za obdobje od leta 2014 do leta 2024 in tega se bomo držali tudi v prispevku. Temeljno raziskovalno vprašanje izhaja iz dejstva, da so v prvih dvajsetih letih (od začetka napotitev leta 1997) delovanja v MOM slovenski vojaški prispevki stalno naraščali, tako številčno kot tudi po kakovosti in raznolikosti. Šteiner

1 Prispevek je rezultat raziskovanja v okviru NRP Obramboslovje (P5-0206) ter Slovenija in njeni akterji v mednarodnih odnosih in evropskih integracijah (P5-0177), ki ju financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS ter razvojnega projekta Slovenske izkušnje iz mednarodnih operacij in misij, ki ga je financiralo Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

(2015: 242–44) je razvoj nacionalnega sodelovanja v MOM do leta 2014 razdelil na štiri obdobja, in sicer na prvo od začetka sodelovanja v MOM leta 1997 do leta 2002, drugo od leta 2003 do leta 2006, tretje od leta 2007 do leta 2012 in četrto po letu 2013. Za prvo obdobje je značilno vključevanje majhnih in nezahtevnih modulov do ravni voda. To je obdobje, ko se slovenski vojak pojavi v mednarodnem okolju in pridobiva izkušnje. Za drugo obdobje sta značilna tako količinski kot tudi kakovostni napredek, čeprav je bila razpršenost v tem obdobju največja. To je bilo obdobje iskanja in dozorevanja v MOM, enote, ki so sodelovale, pa so segale do ravni čete. Za tretje obdobje je bilo značilno sprejemanje izzivov celovitega pristopa k MOM, prakticiranje vključevanja slovenskih čet v večnacionalne sestave oziroma bojne skupine (angl. *Task Force*) ter oblikovanje nacionalne sestave v obliki bataljonskih skupin, v katere so lahko vključeni tudi moduli drugih držav. V tem času se je Slovenska vojska v mednarodnem okolju dokončno uveljavila kot vojaška organizacija, ki je sposobna organizirati večnacionalne sestave v MOM in jih tudi uspešno voditi. Za četrto obdobje (po letu 2013) pa je bilo značilno zmanjševanje nacionalnega prispevka, tako v skupnem obsegu kot tudi pri sestavi kontingentov, ki so vse bolj podobni tistim z veliko razpršenostjo iz konca drugega obdobja.

V zvezi z opazovanim obdobjem (leta 2014–2024) želimo ugotoviti, ali obstajajo vzorci kontinuitete zmanjševanja nacionalnega prispevka v celotnem obdobju ali pa je pri napotitvah SV na MOM prišlo do kakšnih bistvenih sprememb, saj so se v določenih predelih sveta, v katere so bili slovenski vojaki napoteni, varnostne in politične razmere precej spremenile, npr. zmanjševanje prisotnosti tujih sil v Afganistanu s popolnim umikom leta 2021 ali upadanje števila operacij za ohranjanje miru pod neposrednim vodstvom OZN, hkrati pa so se spremenile strategije delovanja mednarodnih organizacij, katerih članica je Slovenija, na področju delovanja izven območja svoje odgovornosti (Nato, 2022b).

Opredelitev temeljnih konceptov

Pri opredeljevanju koncepta mednarodnih operacij in misij v Sloveniji izhajamo iz študij, ki so izhajale iz dolgotrajnega raziskovalnega procesa (npr. Jelušič, 2005), in iz strateških dokumentov, ki jih je sprejela Republika Slovenija (RS), pri čemer so temeljni predvsem Strategija MOM (2010) ter drugi dokumenti s področja zunanje politike RS. Študija iz leta 2005 je izhajala iz koncepta mirovnih operacij, za kar se uporablja naslednja definicija: »Mirovne operacije so vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje

mednarodnega miru, za katere je značilno, da: imajo mednarodni mandat, praviloma s strani mednarodne organizacije; jih izvajajo mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav; jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo oziroma zagotovitve mirnega in dogovorjenega prehoda iz statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo tako, da povzročajo čim manj škode, in ob uporabi minimalne sile« (Jelušič, 2005: 14).

Vprašanje, s katerim se soočamo pri raziskovanju sodobnih mirovnih aktivnosti, pa je, ali generacija mirovnih operacij v preteklem desetletju ali dveh še odraža značilnosti, kakršne so imele mirovne operacije v kontekstu OZN. Za zadnje desetletje sta značilna hiter porast konfliktnih območij po svetu in nov kontekst geopolitičnih rivalstev, ki zmanjšuje vlogo in pomen mehanizmov OZN ter vodi v ustvarjanje ad hoc in/ali strateških koalicij (primeri: koalicija voljnih v Iraku in pozneje v Afganistanu), pa tudi najnovejših bilateralnih sporazumov o vojaškem sodelovanju. Slednji so se razmahnili zlasti po vojaški agresiji na Ukrajino, ki predstavlja enega večjih vojaških spopadov v vojaški zgodovini v zadnjih dvesto letih, z izjemo obeh svetovnih vojn. Strokovnjaki, ki se ukvarjajo z mirovnimi operacijami OZN, izpostavljajo potrebo po novi mirovni agendi OZN, ki naj vključuje čezmejno naravo konfliktov in multipolarno naravo globalne ureditve (Osland in Peter, 2021). Dolgoročno iskanje miroljubne koeksistence in ustrezne varnostne arhitekture v novi multipolarni ureditvi v prihodnjem obdobju pomeni prilagoditev mirovnih operacij OZN. Slednje bodo verjetno ostale eden najbolj vidnih simbolov globalnega upravljanja in mednarodnega sodelovanja, a šle bodo skozi obdobje prilagoditev v kontekstu globalnih negotovosti (de Coning, 2021).

Prav tako v analizi spreminjajočih se mednarodnih odnosov v obdobju negotovosti, konfliktov in geopolitičnih sprememb z nepredvidljivim izidom ne smemo spregledati, kako omejeni so učinki delovanja VS OZN pri spopadanju z največjimi konflikti, ki se odvijajo po svetu. Tudi poskusi krepitve vloge Generalne skupščine OZN z bolj aktivno vlogo držav globalnega Juga in mednarodno-pravni mehanizmi Meddržavnega sodišča ter Mednarodnega kazenskega sodišča pri poskusih reševanja največjih mednarodnih konfliktov zaenkrat dosegajo zelo omejene pozitivne učinke.

Tudi če bo srednjeročna prihodnost mirovnih operacij pod okriljem OZN šla v smeri zmanjševanja in prilagoditev, je vprašanje oz. dilema, v kolikšni meri nadomestiti mednarodne operacije ad hoc koalicije voljnih ali kolektivnih zavezništev, kot so NATO, Evropska unija, Afriška unija, Organizacija islamske enotnosti in druge regionalne organizacije. Z vidika mednarodnega prava denimo že pogodba o kolektivnem zavezništvu NATO v 7. členu določa, da »ta pogodba

ne vpliva na pravice in obveznosti pogodbenic, ki so članice Združenih narodov, izhajajoče iz Ustanovne listine, in se ne razlaga, kot da kakor koli vpliva nanje ali na primarno odgovornost Varnostnega sveta za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti« (Severnoatlantska pogodba, 2004, čl. 7). Hierarhija mednarodnih pogodb in norm, mednarodnih pravic in obveznosti je jasna. V praksi pa se lahko pojavi dilema, kako postopati v položaju, ko Varnostni svet OZN zaradi blokad ni sposoben sprejemati odločitev, ki bi bile pomembne za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti.

Tako kot se na globalni ravni dogajajo prilagoditve v izvajanju mirovnih operacij OZN, ki jih pogosto nadomeščajo operacije drugih mednarodnih organizacij in ad hoc koalicij, kar vodi v dileme glede uporabe pojma mirovne operacije, tako se tudi na nacionalni ravni odpirajo vprašanja poimenovanja zunanjepolitične dejavnosti države, ko ta sodeluje v operacijah pod zastavo OZN, pa tudi v operacijah zavezništev, katerih članica je. To velja tudi za Slovenijo, ki je po letu 1997 sodelovala v mirovnih operacijah OZN in tudi v številnih operacijah, za katere je mandat dal VS OZN v ustreznih resolucijah, operacije pa so vodile strukture in poveljstva zveze NATO, EU in tudi ad hoc koalicij. Da bi se izognili zapletom v zvezi s poimenovanjem, so se pripravljavci vladne Strategije MOM odločili za uporabo širšega in bolj splošnega poimenovanja, to je mednarodne operacije in misije (MOM), ki obsega vse oblike delovanja vojaških, civilnih, reševalnih in drugih zmogljivosti v mednarodnem okolju pod ustreznim mandatom ali v skladu z dvostranskimi dogovori oziroma na podlagi prošnje tretje države. Gre za mirovne operacije vseh vrst, operacije kriznega odzivanja, mednarodne civilne misije in mednarodne reševalne operacije. V Strategiji MOM so strateški interesi prednostno opredeljeni tako v jugovzhodni Evropi kot tudi v vzhodni Evropi in na Kavkazu, Sredozemlju, na Bližnjem vzhodu, v Aziji, Afriki in na drugih območjih po svetu.

Strategija MOM upošteva sodobne varnostne grožnje (Brožič, 2024), njihovo večplastnost, strateške interese države in pravne podlage. Vzpostavljena je tudi smiselna povezava med Strategijo MOM in Resolucijo o nacionalni varnosti. Slednja med drugim izpostavlja, da »so zaradi aktivnega sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah vojaškim grožnjam vseskozi izpostavljeni tudi pripadniki večine slovenskih kontingentov pri opravljanju svojih nalog v tujini, tudi v povezavi z uporabo elementov hibridnega delovanja« (Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2), 2019).

Pregled sodelovanja v MOM v obdobju 2014–2024

Raziskava, kot rečeno, zajema obdobje v letih 2014–2024, kar pomeni, da tehenajst let, vključenih v raziskavo, razvojno gledano sodi med 10- in 20-letnico sodelovanja Republike Slovenije v EU in Severnoatlantskem zavezništvu, v razvoju nacionalnih prispevkov v MOM pa od njenega 18. do 28. leta². V tem raziskanem obdobju pri slovenskem prispevku v MOM, pa tudi pri uresničevanju nacionalne strategije sodelovanja beležimo nadaljevanje predhodnih pristopov, a tudi spremembe tako v nacionalnem pristopu kot tudi v mednarodnih organizacijah, katerih članica je Slovenija, in njihovih mednarodnih operacijah in misijah. Tako je nacionalni vojaški prispevek v prvih sedemnajstih letih naraščal od začetne razpršenosti in sodelovanja posameznikov ter skupin do sodelovanja nižjih taktičnih enot, v letih 2007–2008 pa je narastel do bataljonske ravni. Po letu 2009, odkar v MOM ne odhajajo več celotne bataljonske skupine Slovenske vojske, pa sta značilna oblikovanje in delovanje nacionalnega kontingenta v povezavi s celovitim pristopom, širokim spektrom vojaškega in civilno-vojaškega delovanja ter prilagajanjem razmeram in spremenjenemu mandatu operacij.

Po letu 2014 zaradi vpliva ekonomske krize in zaključevanja delovanja mednarodnih varnostnih podpornih sil v operaciji v Afganistanu (ISAF) beležimo opazne spremembe nacionalnih prispevkov³. Osrednji razlogi za te spremembe izhajajo iz spremenjenih političnih odnosov, varnostnih izzivov in groženj in posledično politike ter koncepta uporabe vojaške sile. Izpostavljamo spremembe strateškega koncepta Nata ob njegovi 60-letnici (Nato, 1999) in koncepta v letu 2022 (Nato, 2022b). Po eni strani sta opazna spreminjanje in trend slabitve multilateralizma in odstopanja od dogovorjenih pravil mednarodne ureditve in svetovnega kriznega odzivanja, po drugi pa krepitev prizadevanj za nacionalno obrambo in novo preventivno razporeditev vojaških zmogljivosti v Evropi, ki se

2 RS se je v prvo mednarodno vojaško operacijo vključila 14. maja 1997, in sicer v operacijo Alba v Albaniji pod okriljem OVSE. Zatem je septembra istega leta vojaško prispevala še v operacijo UNFICYP pod okriljem OZN na Cipru, oktobra 1997 pa je sodelovala z letalskim oddelkom v Natovi operaciji Joint Forge v Bosni in Hercegovini.

3 Na Natovem vrhu v Walesu (4. do 5. septembra 2014) je bila jasno izražena strateška preusmeritev Zavezništva h kolektivni obrambi in temu primerni pripravljenosti in razporeditvi sil. To sovпада z zaključevanjem tranzicije mednarodnih varnostnih podpornih sil (ISAF) v operaciji v Afganistanu.

zaostri z dogajanjem v Ukrajini po letu 2014, vključno z vseobsežno vojaško agresijo Rusije na Ukrajino februarja 2022. Pri preusmeritvi k zagotavljanju nacionalne varnosti pa se krepi tudi angažiranje in podpora vojaških sil ter zmogljivosti v zaščiti in reševanju, pa tudi pri reševanju vedno širšega spektra nalog in izzivov⁴, povezanih z migracijami in begunsko problematiko.

Ko omenjamo vplivne dejavnike sprememb v raziskovanem obdobju, je treba omeniti pandemijo covid-19, ki je v letih 2020–2022 zelo spremenila način delovanja vseh mednarodnih organizacij in vplivala na prilagajanje delovanja slovenskih vojaških in nevojaških kontingentov na posameznih operativnih območjih. Pri tem do bistvenega zmanjšanja njihovega rednega obsega sicer ni prišlo, so pa bili nekateri vojaški kontingenti (v operacijah KFOR, RSM, EUTM Mali, OIR in UNIFIL) v sklopu izvajanja ukrepov zoper covid-19 začasno delno zmanjšani oziroma so bile njihove rotacije časovno zamaknjene, tudi zaradi zagotavljanja ustrezne razpoložljivosti sil v domovini za nacionalne potrebe. Že omenjena finančna kriza je vplivala tudi na negativne kadrovske trende v Slovenski vojski ter posledično na njene že sprejete operativne zaveze, pa tudi na prihodnje obveznosti, povezane z MOM.

Primer celovitosti slovenskega pristopa k MOM je, na podlagi sklepa vlade iz julija 2019, tudi priprava (2019–2020) in ustanovitev skupnega centra za izobraževanje in usposabljanje za MOM. Center za izobraževanje in usposabljanje za sodelovanje v mirovnih operacijah in misijah (ang. *Peace Operations Training Center – POTC*) deluje v okviru ustanove – Centra za evropsko prihodnost (CEP) – ter izvaja in podpira medresorska in mednarodna usposabljanja⁵ na področju mednarodnih operacij in misij.

V raziskovanem obdobju (2014–2024) opazimo tudi dva trenda v povezavi z obsegom slovenskega vojaškega in civilnega prispevka v MOM, značilna tudi za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč (MRSHP). V obdobju do leta 2018 je opazen trend zmanjševanja, zatem pa postopnega naraščanja, zlasti po tem, ko je MORS v drugi polovici leta 2022 sprejel odločitve o okrepitvi sodelovanja v MOM na Zahodnem Balkanu tako z vojaškimi kot tudi s civilnimi

4 Na vrhu Nata v Bruslju 11. julija 2018 so bile sprejete odločitve o povečanju pripravljenosti sil Nata, pa tudi o ustanovitvi centra za kibernetne operacije in skupin za odziv na hibridne grožnje.

5 Prvo, tj. pilotno usposabljanje za javne uslužbenke Ministrstva za zunanje zadeve, Ministrstva za obrambo in Ministrstva za notranje zadeve, pripadnike Slovenske vojske in policije ter za zunanje in/ali tuje udeležence je potekalo od 24. do 26. 11. 2020, in sicer o enakopravnosti spolov v MOM, *Gender Equality and Gender Mainstreaming in Peace Operations and Mission* (Vlada Republike Slovenije, 2019: 23; 2020: 10).

prispevki in projekti civilno-vojaškega sodelovanja ter v Natovih operacijah odvrtačne drže in pripravljenih sil v okviru Nata in EU.

Natove operacije kriznega odzivanja

Slovenski vojaški prispevek v Natovih operacijah kriznega odzivanja (angl. *Nato Crisis Response Operation*) je predstavljal pomemben del mednarodnega vojaškega sodelovanja že pred letom 1997, ko je bil napoten prvi slovenski kontingent. To sodelovanje se je kot prioriteta ohranilo tudi v obdobju 2014–2024. Nacionalno sodelovanje v Natovih MOM je še vedno tudi eden najpomembnejših generatorjev sprememb v vojski in širše. To velja tako za čas 2014–2024 kot tudi za t. i. obdobje transformacije v razvoju Slovenske vojske (2010–2015), ko so bile MOM eno najpomembnejših orodij transformacijskega procesa in transformacijskih sprememb, pa tudi za obdobje, ko se zavezniškemu pristopu kriznega odzivanja pridružijo še operacije, povezane z odvrtačno držo in obrambo na vzhodnem delu ozemlja zavezništva (2017–2024). Če v začetku raziskovanega obdobja (2014–2017) tudi zaradi vplivov ekonomske krize še beležimo upad nacionalnega prispevka v Natovih operacijah, potem je za obdobje po letu 2017 značilna delitev na tiste operacije, ki v Natu potekajo pod okriljem kriznega odzivanja, in na operacije odvrtačne drže. Razvoj in ponovna rast slovenskega prispevka tako sovpada z dinamičnim razvojem in razširitvijo odvrtačne drže, kar kaže na smer politike in prakse Nata na področju mednarodnega delovanja. K temu je treba dodati še hibridne izzive in grožnje ter pojave zlonamernih kibernetičnih aktivnosti, ki vse pogosteje vplivajo na delovanje držav in družb, odražajo pa se tudi v MOM.

Natova operacija ISAF v Afganistanu leta 2014

Operacija ISAF (iz angl. *International Security Assistance Force*) v Afganistanu (2001–2014), ki jo je Nato vodil od avgusta 2003 do njenega zaključka 2014, je bila celo desetletje ena od najpomembnejših zavezniških operacij kriznega odzivanja. Predstavljala je del celovitega pristopa mednarodne skupnosti k razmeram v Afganistanu in k prizadevanjem za ponovno vzpostavitev trajnega miru in stabilnosti v tej državi. Poleg angažiranja Nata v operacijah na balkanskem operativnem območju (angl. *Balkan Operational Area – BOA*) je najbolj zaznamovala Zavezništvo in njegovo preoblikovanje v obdobju globalnega boja proti terorizmu (angl. *Global War on Terrorism – GWOT*). Glavni cilj operacije ISAF, ki je potekala z mandatom OZN, je bil afganistanski vladi omogočiti, da zagotovi

učinkovito varnost države in razvije nove afganistanske varnostne sile, tako da Afganistan ne bi bil varno zatočišče za teroriste. Od leta 2011 se je odgovornost za varnost postopoma prenašala na afganistanske sile, ki so do poletja 2013 prevzele vodenje varnostnih operacij v državi. Po umiku mednarodnih sil in struktur, ki so sodelovale v ISAF, konec leta 2014, se je nova manjša nebojna misija za nadaljnje usposabljanje, svetovanje in pomoč afganistanskim varnostnim silam (ANSF) in institucijam nadaljevala v letih 2015–2021.

Republika Slovenija je v operacijo ISAF napotila 21 kontingentov (2004–2014). Za to sodelovanje je bila značilna postopnost povečevanja vojaškega prispevka, pošiljanja vojaške pomoči v orožju in opremi, pa tudi povečevanja števila civilnih strokovnjakov pri mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči. Slovenija je v prvi kontingent marca 2004 napotila izvidniško skupino, od konca leta 2008 pa sta v njej delovala okrepljeni motorizirani vod in skupina specialistov v OMLT⁶. Pomembne spremembe v tej operaciji so se zgodile leta 2009, ko je Slovenska vojska začela opravljati samostojno mentoriranje poveljstev enot Afganistanske nacionalne armade (ANA) in tega povezala s civilnim prispevkom ter humanitarnim delovanjem. Ta pristop se je spremenil leta 2013, ko so že tekle priprave za zmanjševanje afganistanskega prispevka in zaključevanje operacije ISAF. Slovenija je bila med redkimi sodelujočimi državami, na vrhuncu nacionalnih prispevkov leta 2010 jih je bilo blizu 50, ki v operaciji ni imela smrtnih žrtev⁷. Zadnji, 21. kontingent SV v silah ISAF se je v Slovenijo vrnil konec decembra 2014. Največji slovenski nacionalni prispevek v Afganistanu sta predstavljala dva kontingenta leta 2011 (do 80 oseb), skupno pa je bilo v ISAF napotenih skoraj 1400 pripadnic in pripadnikov Slovenske vojske.

6 Operativne mentorske in povezovalne skupine (OMLT) so bile namenjene mentorstvu in podpori Afganistanski nacionalni armadi (ANA).

7 V enajstih letih (2004–2014) so zabeleženi štiri izredni dogodki s poškodbami pripadnikov slovenskega kontingenta, in sicer: (1) julija 2005 je vojaško vozilo hummer s štirimi slovenskimi pripadniki v okolici Kabula med patroljo zapeljalo na mino, ki je eksplodirala. Vojaki niso utrpli hujših poškodb, eden je imel kasneje težave s sluhom, medtem ko je bilo vozilo v eksploziji močno poškodovano. (2) maja 2011 je bila v bombnem napadu na sedež skupine za obnovo provinc v Heratu lažje ranjena civilna strokovnjakinja, pripadnica slovenskega kontingenta. (3) novembra 2013 so bili slovenski pripadniki udeleženi v strelskem spopadu s talibanskimi uporniki. V incidentu med afganistansko enoto in talibanskimi uporniki je bilo udeleženih šest slovenskih pripadnikov v patrolji, ki je spremljala ANA, pri čemer pa ni bil poškodovan nihče od slovenskih vojakov. (4) januarja 2014 je bil pri opravljanju nalog v nogo ranjen slovenski vojak. Pri mentoriranju pripadnikov afganistanskih sil je prišlo do strelskega obračuna z nasprotniki. Oskrbeli so ga v bolnišnici (Slovenska vojska, 2021).

Svetovalna misija Nata Odločna podpora (RSM) v Afganistanu v letih 2015–2021

Misija Nata Odločna podpora (angl. *Resolute Support Mission Afghanistan – RSM*) (Nato 2022a) predstavlja prehod iz operacije kriznega odzivanja ISAF v svetovalno misijo. Vzpostavljena je bila januarja 2015 in je potekala do septembra 2021, kot pomoč in svetovanje afganistanskim nacionalnim, obrambnim in varnostnim silam (ANDSF) ter kot njihovo usposabljanje. V misijo je bilo na začetku (maj 2015) vključeno 42 držav s skupno 13.300 pripadniki, v zadnjem letu delovanja (februarja 2021) pa 36 držav s skupno 9.600 pripadniki. Namen te misije je bila izgradnja vzdržljivosti in zmožnosti ANDSF za samostojno in trajno zagotavljanje varnosti in stabilnosti, ki sta ključna pogoja za razvoj in blaginjo države. Varnostne razmere v Afganistanu so bile ves čas nestabilne in nepredvidljive, zato se je kljub prvotno predvidenemu prehodu v naslednjo fazo delovanje misije ohranjalo v prvi fazi, v okviru katere so bile zmogljivosti razmeščene v štirih regionalnih centrih in v Kabulu. Razmere se niso bistveno spremenile kljub podpisu mirovnega sporazuma med ZDA in talibani februarja 2020. Zaradi pandemije covid-19 leta 2020 je RSM zmanjšala obseg izvajanja dela aktivnosti, aprila 2021 pa so zavezniki sprejeli odločitev o zaključku Natovega vojaškega delovanja v Afganistanu, tako da se je to zaključilo do 11. septembra 2021.

Po umiku pripadnikov ZDA in Nata iz Afganistana so se varnostne razmere v državi hitro močno poslabšale. Oboroženi spopadi med vladnimi in talibanskimi silami so se zaostri in 15. avgusta 2021 so talibani zavzeli Kabul ter prevzeli oblast v državi. Sledila so prizadevanja za varno evakuacijo diplomatskega osebja, državljanov, pogodbenikov in lokalnih afganistanskih sodelavcev, ob tesni koordinaciji med zaveznicami. Pomembna pa je bila tudi ugotovitev zunanjih ministrov Nata na izrednem zasedanju 20. avgusta 2021, da je za večjo učinkovitost prihodnjega delovanja Nata na področju kriznega upravljanja potreben poglobljen razmislek o izkušnjah iz Natovega delovanja v Afganistanu (Vlada Republike Slovenije, 2022: 19).

Slovenija je v misiji Odločna podpora sodelovala od samega začetka v letu 2015, in sicer pod italijanskim poveljstvom in s težiščem delovanja v regionalnem poveljstvu za podporo pri izgradnji zmogljivosti ANDSF v Heratu. Začetni prispevek (7 pripadnikov) je prilagajala in povečevala zlasti v obdobju, ko je sodelovanje v RSM potekalo v okviru Večnacionalnih sil kopenske vojske (MLF), zmanjševala pa v obdobju pandemije covid-19. V 13 slovenskih kontingentih je v sedmih letih sodelovalo več kot 90 pripadnikov Slovenske vojske, zadnji pa so se vrnil 20. maja 2021⁸.

8 Sklep o zaključku sodelovanja Slovenije v misiji RSM je vlada sprejela 8. julija 2021.

Odbor za obrambo Državnega zbora Republike Slovenije je decembra 2019 obravnaval in zavrnil predlog priporočila skupine poslank in poslancev Vladi Republike Slovenije, naj se takoj preneha sodelovanje Republike Slovenije v Afganistanu in zaustavi vsa vplačila v Skrbniški sklad za afganistansko nacionalno vojsko (ANA TF) (Vlada Republike Slovenije, 2020: 18). MORS in Slovenska vojska sta se v sodelovanju z MZZ in drugimi pristojnimi deležniki na začetku avgusta 2021 aktivno, prek dogovorov z zavezniškimi državami, vključila v reševanje dveh afganistanskih sodelavcev Slovenske vojske z družinama (skupaj 14 oseb) pred morebitnimi represalijami, ki so jih po zavzetju Afganistana izvajale talibanske oz. protivladne sile. Evakuaciji obeh družin sodelavcev v Slovenijo sta bili zaključeni leta 2021 (Vlada Republike Slovenije, 2022: 19–20).

Izpostaviti je treba še, da je Slovenija v Skrbniški sklad za afganistansko nacionalno vojsko (ANA TF) v obdobju 2018–2021 skupaj prispevala 3 milijone USD oziroma po 750.000 USD letno. Zaradi talibanskega prevzema oblasti v državi je bila na ravni zunanjih ministrov Nata sprejeta odločitev o suspenzu vseh oblik podpore Afganistanu, kar je vključevalo tudi zaprtje ANA TF. Zato je bil v letu 2022 prispevek Slovenije v skrbniški sklad v višini 1.082.000 USD preusmerjen v Natov civilni in vojaški proračun.

Joint Enterprise na Natovem Balkanskem operativnem območju v letih 2014–2024

Za bolj celovito razumevanje Natovega intenzivnega in raznolikenga angažiranja na t. i. Balkanskem operativnem območju v preteklih tridesetih letih si je treba ogledati njegov razvoj kriznega odzivanja. Mirovni sporazum o Bosni in Hercegovini, znan tudi kot Daytonski mirovni sporazum (DPA), dosežen novembra 1995 v Daytonu, Ohio, ZDA, in uradno podpisan kot Pariški protokol (GFAP) v Parizu 14. decembra 1995 (Daytonsko-pariški sporazum) je končal triinpolletno vojno v BiH. Na podlagi odločitve NAC se je 20. decembra 1995 začela Natova operacija Joint Endeavour z večnacionalnimi silami IFOR (iz angl. *Implementation Force*). Te so na podlagi Resolucije Varnostnega sveta OZN 1031 imele enoletni mandat, ki so ga izpolnile vključno s podporo izvedbe splošnih volitev septembra 1996. Pod okriljem konference o izvajanju DPA je bil v Londonu pripravljen dvoletni konsolidacijski načrt, ki je predvidel, da Nato organizira stabilizacijske sile SFOR (iz angl. *Stabilisation Force*), ki so bile tudi aktivirane, ko se je 20. decembra 1996 iztekel mandat IFOR, na podlagi Resolucije VS OZN 1088. IFOR⁹ je v operaciji Joint

9 Na vrhuncu je IFOR vključeval enote iz 32 držav in je v BiH štel približno 54.000 vojakov, skupaj s podpornimi in rezervnimi enotami, nameščenimi na Hrvaškem, Madžarskem, v

Endeavour predstavljal silo za implementacijo miru, SFOR¹⁰ pa je v operacijah Joint Guard/Joint Forge predstavljal silo za stabilizacijo in vzdrževanje miru. Obe strukturi sta delovali v skladu s VII. poglavjem Ustanovne listine ZN (uveljavljanje miru, angl. *peace enforcement*). Slovenija v operaciji Joint Guard začne sodelovati leta 1997, leta 1999 pa v operaciji Joint Forge.

Konec leta 2004, ko se je v Bosni in Hercegovini končala operacija Joint Forge in so bile odgovornosti vojaških operacij z Natovih sil (SFOR) prenesene na sile Evropske unije (EUFOR), so se Natove oblasti odločile, da vse operacije, ki jih izvaja Nato na Balkanu, združijo v združen operativni kontekst (opredeljen s skupnim operativnim območjem). Tako se je 5. aprila 2005 začela operacija Joint Enterprise, ki je vključevala dejavnosti KFOR, interakcijo Nata in EU ter Natova poveljstva v Skopju, Tirani in Sarajevu.

Natovo poveljstvo Sarajevo (skrajšano *NHQSa*) je v letih 2014–2024 pod okriljem operacije Joint Enterprise primarno svetovalo vladnim organom BiH pri reformi obrambnega sektorja s ciljem pripraviti BiH za integracijo v evroatlantske povezave in usklajevalo aktivnosti pri implementaciji sprejetih ciljev v okviru Partnerstva za mir, podporo EUFOR Althei na podlagi sporazuma Berlin plus ter skrb za uresničevanje nekaterih drugih vojaških vidikov Daytonskega sporazuma. Poslanstvo poveljstva je bilo partnerstvo (tudi z mednarodnimi organizacijami in predstavniki v BiH) ter podpiranje miru in stabilnosti v BiH in regiji.

Slovenija v Natovem poveljstvu v Sarajevu sodeluje od začetkov njegove vzpostavitve leta 2005. Nacionalni prispevek je znašal od 2 do 6 pripadnikov Slovenske vojske na kontingent, v raziskovanem obdobju (v letih 2014–2024) pa povprečno 4 na kontingent ali skupaj 8 pripadnikov letno.

Natova pisarna za povezave v Skopju v obdobju 2014–2021 je sodilo v Natov angažma v Severni Makedoniji¹¹, ki je zajemal širok nabor aktivnosti, vključno z operacijami in delovanjem poveljniških elementov. Najprej so v obdobju od avgusta 2001 do marca 2003 potekale tri zaporedne operacije. V operaciji Essential Harvest so razoroževali albanske etnične skupine, z operacijo Amber Fox so zagotovili zaščito mednarodnim opazovalcem, ki so nadzorovali izvajanje mirovnega

Nemčiji in Italiji ter tudi na ladjah v Jadranskem morju, pa okoli 80.000 vojakov.

10 Začetni obseg sil SFOR je bil okrog 32.000 vojakov, v nadaljevanju pa se je zmanjšal na 12.000 vojakov.

11 Združeni narodi so leta 1993 to državo priznali pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (angleška kratica FYROM). Spor glede imena z Grčijo se je končal šele leta 2018 s Prespanskim sporazumom, po katerem se je ta država preimenovala v Republiko Severno Makedonijo. Sporazum, dosežen junija 2018, je stopil v veljavo 12. februarja 2019.

načrta, decembra 2002 pa se je začela operacija Allied Harmony, s katero naj bi zagotovili svetovalne elemente za pomoč vladi pri zagotavljanju stabilnosti po vsej državi. Te operacije so pokazale močno medinstitucionalno sodelovanje v tej državi med Natom, EU in OVSE. Aprila 2002 je bilo ustanovljeno Natovo poveljstvo v Skopju (skrajšano *NHQŠk*), ki naj bi makedonskim oblastem svetovalo glede vojaških vidikov reforme varnostnega sektorja. Leta 2012 pa se je Natovo poveljstvo preoblikovalo v Natovo pisarno za povezave v Skopju, ki je bila uradno zaprta eno leto po pristopu te države k Natu, marca 2021.

Natova pisarna za povezavo (angl. *Nato Liaison Office – NLO*) v Skopju je izpolnjevala širok nabor nalog, povezanih z evroatlantsko integracijo FYROM/ Severne Makedonije. Leta 2016 je častnik Slovenske vojske prevzel vodenje NLO v Skopju, s čimer je Slovenija drugič vodila to zavezniško entiteto. Strokovno-analično podporo mu je v letu 2018 zagotavljal civilni svetovalec oziroma od novembra dalje civilna svetovalka Ministrstva za obrambo Republike Slovenije. NLO v Skopju je tako do zaprtja pisarne vodil častnik Slovenske vojske ob podpori civilnega svetovalca.

Natova vojaška pisarna za povezavo v Beogradu v letih 2014–2024 (angl. *Military Liaison Office – MLO*) je sodila v sklop operacije Joint Enterprise. Osnovno poslanstvo MLO je bilo zagotavljanje povezave s srbskimi vojaškimi organi glede praktičnega izvajanja Sporazuma o tranzitu med zvezo Nato in Srbijo, ki je bil podpisan 18. julija 2005. Namen tega sporazuma je bil izboljšati logistični pretok na območje Natovih operacij na Zahodnem Balkanu in z njega. MLO je omogočal tudi izvajanje programa Partnerstva za mir med Srbijo in zvezo Nato ter zagotavljal pomoč pri dejavnostih Nata, povezanih z javno diplomacijo v regiji. Med naloge MLO sodi tudi podpora skupini za obrambne reforme (angl. *Defence Reform Group*), ki deluje od februarja 2006 in ji predsedujeta Srbija in Nato. Slovenska vojska sodeluje v MLO od 13. januarja 2007. V MLO v Beogradu praviloma deluje po en pripadnik Slovenske vojske, ki zaseda štabni položaj za različne častniške dolžnosti (npr. svetovalca za Partnerstvo za mir).

KFOR v letih 2014–2024

Natove aktivnosti in operacije, povezane s KFOR (iz angl. *Kosovo Force*), sodijo med bolj dolgotrajne zavezniške aktivnosti kriznega odzivanja. Od prihoda na Kosovo, junija 1999, skladno z resolucijo Varnostnega sveta OZN 1244 (1999), so enote KFOR stalno ohranjale močno prisotnost na celotnem ozemlju, ki so jo po razglasitvi neodvisnosti Kosova, februarja 2008, nekoliko prilagodile. V raziskovanem obdobju so se spreminjali struktura, obseg in načini operativnega izvajanja poslanstva in nalog te Natove operacije. Tako so potekali procesi post-

pnega preoblikovanja območij delovanja in poveljniške strukture ter prilagoditve linije poveljevanja in kontrole KFOR, pomembno je bilo usklajevanje uporabe kinetičnih in nekinetičnih zmogljivosti. Zaveznštvo je prek Natove skupine za svetovanje in povezavo (angl. *Nato Liaison and Advisory Team-NLAT* ali tudi NALT) in v okviru njenega veljavnega mandata podpiralo razvoj kosovskih varnostnih sil in pristojnega ministrstva na ključnih organizacijskih, vsebinskih in procesnih področjih. Pomembno je tesno sodelovanje KFOR z misijo EULEX in kosovsko policijo, prav tako tudi z drugimi varnostnimi deležniki na združenem operativnem območju Balkana. KFOR redno spremlja razmere in dogajanje na terenu ter vzdržuje pripravljenost za hitro in učinkovito odzivanje, če bi okoliščine to zahtevale. Poleg samostojnih aktivnosti izvaja vaje in usposabljanje za krepitev zmogljivosti, povezljivosti in usklajenosti varnostnih struktur ter izboljšanje postopkov celovitega kriznega odzivanja. Na njih so poleg KFOR in kosovskih institucij sodelovali tudi predstavniki EU ter OZN. Septembra 2018 je bataljon taktične rezerve (TACRES) KFOR sodeloval na vaji *Quick Response* v Bosni in Hercegovini.

Slovenija sodeluje v KFOR od samega začetka, novembra 2004 je bil angažiran že 49. slovenski kontingent. Tako kot so potekale spremembe v KFOR, se je spreminjala tudi slovenska prisotnost in njen delež v strukturah KFOR. Ta za Slovenijo ostaja eden najpomembnejših fokusov kriznega odzivanja, predvsem zato, ker je zahodni Balkan zanjo strateško pomembna regija za uresničevanje varnostnih in drugih nacionalnih interesov.

V raziskovanem obdobju (2014–2024) je KFOR bila operacija, v katero je bil vključen največji delež pripadnikov Slovenske vojske. Ker pa je na obseg nacionalnih kontingentov vplivala tudi finančna kriza, se je nacionalni prispevek v primerjavi z letom 2014 zmanjšal za tretjino¹². Leta 2022 se je zaradi racionalizacije kadrovskih in logističnih virov težišče delovanja slovenskega kontingenta v operaciji KFOR spremenilo. Odpoklicani so bili kinetični, podporni in štabni del, ki so delovali na območju regionalnega poveljstva Zahod v vojaški bazi v Peći. Prav tako je Slovenska vojska nehala popolnjevati skupini za povezavo in nadzor (LMT) na območju regionalnega poveljstva Zahod. V skladu z novo strukturo pripadniki SV delujejo na območju regionalnega poveljstva Vzhod (RC-E). Nastanjeni so v vojaških bazah v Prištini, Novem Selu in Uroševcu. Kontingenti Slovenske vojske so v raziskovanem obdobju poleg manevrskega dela, z eno do

12 Konec leta 2018 je slovenski kontingent na Kosovu štel 241 pripadnikov Slovenske vojske, vključno s štirimi civilnimi strokovnjaki. Ta obseg, okrog 250 pripadnikov, so vzdrževali do aprila 2021. S tem obsegom se je Slovenija uvrščala na osmo mesto v KFOR.

dvema motoriziranima četama, obsegali še več skupin za povezavo in nadzor (angl. *Liaison Monitoring Team – LMT*) ter druge dodatne zmogljivosti, del pripadnikov Slovenske vojske pa je bil vključen v poveljniške strukture KFOR in v NALT. Naloge kontingenta so bile zagotavljanje varnega in stabilnega okolja ter svobode gibanja, spremljanje varnostnih in splošnih razmer na območju delovanja, izvajanje nadzora in patroljiranja na tranzitnih poteh in kontrolnih točkah, varovanje objektov KFOR in objektov posebnega pomena, zagotavljanje hitro odzivnih sil in taktične rezerve ter izpolnjevanje štabnih dolžnosti. Izjemno pomembno je bilo civilno-vojaško sodelovanje.

Misije v Iraku v letih 2016–2024

176

Nato je med letoma 2004 in 2011 v Iraku izvedel razmeroma majhno, a pomembno podporno operacijo, ki je obsegala usposabljanje, mentorstvo in pomoč iraškim varnostnim silam. Z ustanovitvijo svoje misije za usposabljanje v Iraku (angl. *Nato Training Mission-Iraq – NTM-I*) je zagotovil usposabljanje, svetovanje in mentorsko podporo v različnih okoljih. Vse države članice Nata so k usposabljanju v Iraku ali zunaj njega prispevale tudi finančno ali pa z donacijami opreme. Vzporedno s to pobudo je Nato sodeloval tudi z iraško vlado pri oblikovanju strukturiranega okvira sodelovanja za razvoj dolgoročnih odnosov zavezništva z Irakom.

Zveza Nato je v Iraku od januarja 2017 izvajala usposabljanje iraških varnostnih sil in institucij na področjih boja proti improviziranim eksplozivnim sredstvom (C-IED), razminiranja, civilno-vojaškega sodelovanja, reforme varnostnega sektorja, vojaške medicine in vzdrževanja oklepnih vozil iz sovjetskih časov. Na julijskem vrhu Nata leta 2018 so bile Natove aktivnosti preoblikovane v nebojno misijo (NMI), ta pa je nadaljevala aktivnosti, ki so potekale od začetka leta 2017.

To novo Natovo nebojno svetovalno misijo (*Nato Mission Iraq – NMI*) za krepitev zmogljivosti so na zahtevo iraške vlade ustanovili oktobra 2018 v Bagdadu, z namenom pomagati pri izgradnji bolj trajnostnih, preglednih, vključujočih in učinkovitih oboroženih sil in varnostnih institucij, tako da bi bili Iranci sami sposobni bolje stabilizirati svojo državo, se boriti proti terorizmu in preprečiti vrnitev ISIS/Daeša. Izvajala se je ob popolnem spoštovanju iraške suverenosti in ozemeljske celovitosti, v njej so sodelovale države iz zavezništva in partnerska država Avstralija, obsegala pa je približno 550 pripadnikov. Pomembno je bilo usklajevanje NMI s številnimi drugimi mednarodnimi deležniki, vključno z globalno koalicijo proti Daešu, EU in OZN. Izvajanje aktivnosti te misije je v letu 2020 zelo zaznamovala pandemija covid-19, zaradi česar je za nekaj mesecev

zmanjšala obseg svojih aktivnosti. Avgusta 2023 so se, na zahtevo iraške vlade, v NAC dogovorili o razširitvi NMI (angl. *Enhanced Nato Mission Iraq – eNMI*). Slovenija v NMI sodeluje od leta 2022. K temu je treba dodati še nacionalne prispevke v Natov Skrbniški sklad za Irak od leta 2018 naprej.

Slovensko angažiranje v Iraku se je dotikalo tudi koalicijske operacije Neomajna odločenost (angl. *Operation Inherent Resolve – OIR*) v severnem delu Iraka. Pri tem je šlo za sodelovanje v globalni protiteroristični koaliciji, ki so jo vodile ZDA, da bi skupaj z regionalnimi partnerji vojaško premagali Islamsko državo v Iraku in Siriji in povečali regionalno stabilnost. Slovenska vojska je v OIR sodelovala od 5. septembra 2016 v severnem delu Iraka, in sicer na podlagi sklepa Vlade Republike Slovenije, ki je določil obseg donacije oborožitve in opreme, sodelovanje pa omejil na največ petnajst pripadnikov Slovenske vojske. Ta operacija ni imela neposredne podlage v resoluciji VS OZN in je v tem smislu predstavljala odstopanje od Strategije MOM, ki je predvidela, da bo Slovenija sodelovala samo v takih MOM, ki bodo imele podlago v resolucijah VS OZN. Slovenski prispevek pri usposabljanju pripadnikov oboroženih sil v severnem delu Iraka je v letih 2016–2018 po 6 pripadnikov na kontingent, po letu 2021 pa se je zmanjšal. Poleg tega je Slovenija prevzela in do leta 2023 popolnjevala častniške dolžnosti v poveljstvu koalicije US CENTCOM, ki je deloval v Tampi, Florida, ZDA.

Natova pomorska operacija v Egejskem morju leta 2024

Natovi prispevki k pomorski varnosti vključujejo dejavnost v Egejskem morju, pomorsko operacijo Sea Guardian v Sredozemlju in Natove stalne pomorske sile. Pomorska drža Zavezništva pomaga ohranjati situacijsko zavedanje, odvrčati in braniti pred vsemi grožnjami na morju, ohranjati svobodo plovbe, varovati pomorske poti in ščititi komunikacijske linije. V pomoč mednarodnim prizadevanjem za soočanje s humanitarno problematiko so obrambni ministri zveze Nato februarja 2016 sprejeli odločitev za vzpostavitev Natove pomorske operacije, katere osnovni mandat je bila podpora pri reševanju begunsko-migrantske humanitarne krize v vzhodnem Egejskem morju.

Sodelovanje Slovenije ima nekaj posebnosti¹³. V letu 2022 je Slovenija pričela dvostopenjski proces vzpostavitve sodelovanja v tej operaciji. Sodelovanje je bilo sprva predvideno kot napotitev pripadnikov Slovenske vojske v poveljstva operacije in kot kratkotrajna vkrcavanja na zavezniške ladje, sodelujoče v operaciji. Skladno z operativno razpoložljivostjo večnamenske ladje Triglav naj bi bila tudi

13 Povzeto po spletnem portalu Slovenske vojske (Slovenska vojska 2024c).

ta kratkoročno napotena v operacijo. Pripadnike Slovenske vojske se v misijo napotuje na podlagi sklepa Vlade Republike Slovenije, sprejetega 30. marca 2023. V začetku aprila leta 2024 je bil tako napoten prvi pripadnik, ki je delo opravljal v poveljstvu te operacije v Londonu. Gre za prvi del napotitve, ki bo v nadaljevanju vključeval še napotitev pripadnikov SV na vojaške ladje sodelujočih zavezniških držav, rotacije pa bodo sledile načrtom in zmožnostim SV ter potrebam in razvoju te Natove operacije.

Natove operacije odvrtačalne drže

178

Natove operacije so v bistvu stare toliko kot Zavezništvo, čeprav v obdobju hladne vojne nacionalne in skupne zavezniške vojaške strukture niso bile niti enkrat angažirane. Izjemo predstavljajo sistem AWACS¹⁴ za zgodnje opozarjanje in nadzor v zraku od leta 1982 in Natove misije Air Policing (Nato, 2025) od leta 1961 v več zavezniških državah, pri čemer zaveznice Nata z zmogljivostmi lovskih letal pomagajo zagotoviti celovitost zračnega prostora držav, ki teh letal nimajo. Vzporedno z Air Policingom je treba omeniti operacije pomorske varnosti, velikokrat jih označujejo tudi kot *Operations Sea Guardian* v Sredozemskem in drugih morjih. Te izvajajo večnacionalne, integrirane stalne pomorske skupine Nata. Pogojno pa bi tem operacijam, zlasti po prelomu tisočletja, lahko dodali Natove operacije in misije za pomoč in odziv ob naravnih, tehnoloških ali humanitarnih nesrečah, čeprav nimajo primarne odvrtačalne vloge.

Novo poglavje v operacijah odvrtačalne drže je prinesel vrh Nata v Varšavi julija 2016, ko je bila sprejeta odločitev o namestitvi štirih večnacionalnih bataljonskih bojnih skupin (BBSk) t. i. okrepljene prednje prisotnosti (angl. *Enhanced Forward Presence – eFP*) v Estoniji, Latviji, Litvi in na Poljskem¹⁵. Postavitev teh sil na vzhodu odraža zavezniško enotnost, kohezivnost, odločnost, pripravljenost in solidarnost ter sporoča, da za vsako zaveznico stoji celotno zavezništvo oziro-

14 AWACS (angl. *Airborne Warning and Control System*) je sistem za zgodnje opozarjanje in nadzor v zraku, namenjen odkrivanju, usmerjanju in obvladovanju zračnega prostora ter obrambi zavezništva. Izvajajo ga Natove sile za zgodnje opozarjanje in nadzor v zraku (angl. *Airborne Early Warning & Control Force*) s poveljstvom v Geilenkirchenu, Nemčija (NATO Airborne Early Warning and Control Force (AWACS), 2025).

15 Vzpostavitev štirih večnacionalnih BBSk okrepljene prednje prisotnosti (eFP) v Estoniji, Latviji, Litvi in na Poljskem s skupno približno 5000 pripadniki pomeni dodatna varnostna zagotovila zaveznicam ob Baltiku (Vlada Republike Slovenije, 2019: 23).

ma, da bo vsaka agresija proti kateri koli zaveznici odvrnjena z ustreznim skupnim vojaškim odzivom. Uporaba Natovih bataljonskih bojnih skupin je pod strogim skupnim političnim nadzorom, ki deluje na podlagi konsenza¹⁶. Oblikovanje eFP je specifičen ukrep izrazito odvrčalnega in obrambnega značaja. Omeniti pa je treba še Natove večnacionalne bojne skupine, ki so se oblikovale po ruski agresiji na Ukrajino in se jih označuje kot aktivnost okrepljene pozornosti (angl. *Enhanced Vigilance Activity – eVA*)¹⁷.

Operacije odvrčalne države postajajo gonilo sprememb v povezavi z uporabo novih vojaških zmogljivosti, preizkušanjem opreme in sredstev, proučevanjem in uveljavitvijo izkušenj in nekaterih eksperimentov glede uporabe novih zmogljivosti ali taktike pri neposrednem usposabljanju na območjih razporeditve ter v povezavi s krepitvijo združenega, večnacionalnega povezovanja in skupnega delovanja (Vlada Republike Slovenije, 2020: 10).

Aktivnosti okrepljene prednje prisotnosti – Natova večnacionalna bojna skupina eFP v Latviji v letih 2017–2024

Natova večnacionalna bojna skupina v Latviji je del aktivnosti okrepljene prednje prisotnosti (angl. *Enhanced Forward Presence – eFP*) in ena od štirih tovrstnih bataljonskih bojnih skupin na vzhodnem krilu Zavezništva. Namera o sodelovanju Republike Slovenije je bila sprejeta januarja 2017. Prvotna namera, da bi sodelovali s skupno do 50 pripadniki Slovenske vojske, je bila julija 2024 spremenjena, saj se je obseg sodelujočih povečal na do 100 pripadnikov. Slovenija v Latviji deluje pod vodstvom Kanade kot vodilne države BBSk in ob soudeležbi Albanije, Italije, Poljske in Španije. Do leta 2024 so se sodelujočim državam pridružile še Islandija, Češka, Črna gora, Severna Makedonija in Slovaška, medtem ko je Španija prevzela vodilno vlogo v večnacionalni bojni skupini eVA na Slovaškem. Slovenska vojska v Latviji sodeluje od junija 2017 s kontingentom, ki šteje do 50 pripadnikov. Ti v Latviji, v vojaški bazi Adaži in okoliških poligonih, izvajajo mirnodobne aktivnosti sil, kot so vaje, usposabljanja, premiki za zaščito lastnih sil in druge mirnodobne aktivnosti v zvezi z zagotavljanjem mirnodobnega odvrčanja in bojne pripravljenosti na morebitno izvajanje obrambe v sodelovanju z nacionalnimi obrambnimi silami države gostiteljice. Ob tem se izvajajo tudi različne aktivnosti civilno-vojaškega sode-

16 Glej Slovenska vojska, 2025.

17 Ob štirih bojnih skupinah v baltških državah in na Poljskem ima tako Nato osem večnacionalnih bojnih skupin, razporejenih od Baltika do Črnega morja.

lovanja. Večnacionalna bojna skupina eFP v Latviji pod kanadskim vodstvom je bila tudi v razmerah pandemije covid-19 v letih 2020 in 2021 polno operativna in je svoje poslanstvo izvajala skladno z načrti.

V sestavi slovenskega kontingenta so od decembra 2018 tudi črnogorski vojaki, od junija 2022 pa še severnomakedonski vojaki¹⁸. Oboji so integrirani v slovenske enote v BBSk. Julija 2021 je Slovenija začela popolnjevati tudi dolžnost v zavezniškem večnacionalnem divizijskem poveljstvu Sever v Adažiju, v sestavi katerega je BBSk. Do novembra 2024 je bil tja napoten že 15. slovenski kontingent. Slovenska vojska v sestavo kontingentov napotuje različno strukturo enot, in sicer poleg osnovne rodovske enote še dodatne elemente, kot so skupina vojaških policistov, skupina usmerjevalcev združenih ognjev¹⁹ in nacionalni podporni element. Ob tem se popolnjuje tudi dolžnost v poveljstvu bojne skupine. Od napotenih rodovskih enot so do sedaj v BBSk v Latviji sodelovali: vod za jedrsko, radiološko, kemično in biološko obrambo v 1., 2. in 11. kontingentu; pehotni izvidniški vod v 3., 4., 9., 14. in 15. kontingentu; inženirski vod v 5., 8. in 9. kontingentu, vod minometov 120 mm v 6. in 7. Kontingentu ter ognjeni vod havbic 155 mm v 10., 12. in 13. kontingentu.

Ta del lahko sklenemo s primerjavo z napotitvami kontingentov v MOM. Ti so morali pred napotitvijo izpolnjevati vse kriterije in opraviti ustrezno preverjanje pripravljenosti ter t. i. certificiranje. V primeru pošiljanja kontingentov v večnacionalne bojne skupine so predhodne priprave še vedno zelo pomembne, razlika pa je ta, da enote opravijo preverjanje pripravljenosti in certificiranje na terenu v tujini, preden so integrirane v BBSk.

Aktivnosti okrepjene pozornosti – Natova večnacionalna bojna skupina eVA na Slovaškem v letih 2023–2024

Natova večnacionalna bojna skupina na Slovaškem je del aktivnosti okrepjene pozornosti (angl. *Enhanced Vigilance Activity – eVA*) in ena od štirih bataljonskih bojnih skupin na vzhodnem krilu Zavezništva, oblikovanih po začetku vojne v Ukrajini leta 2022. V aktivnostih na Slovaškem so v začetku sodelovali Češka kot vodilna država, Nemčija, Slovaška, ZDA in Slovenija, ki vse skupaj tvorijo bataljonsko bojno skupino, nastanjeno v vojaški bazi Lešť (vzhodno od

18 Na podlagi Tehničnega dogovora med Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije in Ministrstvom za obrambo Severne Makedonije o logistični podpori za sodelovanje pri izvedbi Natove misije eFP v Latviji.

19 Ti so bili do sedaj integrirani v italijansko četo usmerjevalcev združenih ognjev.

Bratislave). Nacionalna sestava sodelujočih se spreminja, tako da je od julija 2024 vlogo vodilne države prevzela Španija, sodelujočim državam pa so se pridružile še Portugalska, Romunija in Turčija. Tako kot v eFP pripadniki tudi tu sodelujejo pri izvajanju mirnodobnih aktivnosti za zagotavljanje in vzdrževanje pripravljenosti v podporo celoviti in okrepljeni odvračalni ter obrambni državi Zaveznitva. To vključuje vaje, usposabljanja in druge mirnodobne aktivnosti, vključno z ukrepi za zaščito sil bojne skupine.

Vlada Republike Slovenije je aprila 2022 sprejela odločitev o sodelovanju v Natovi bojni skupini eVA na Slovaškem s skupno do 200 pripadniki Slovenske vojske, vključno z nacionalnim podpornim elementom in štabnim osebjem, vse z možnostjo rotacij. Prvi slovenski kontingent je pričel delovati junija 2022, novembra 2024 pa je bil na nalogi že peti. Napotitev šteje približno 100 pripadnikov, glavnino kontingenta pa predstavlja lahka motorizirana pehotna četa.

Sodelovanje v operacijah pod vodstvom EU

Slovenija je v raziskovanem obdobju sodelovala v vojaških operacijah in misijah EU, najbolj številčen je bil prispevek v operaciji EUFOR ALTHEA v Bosni in Hercegovini. Pomembno je tudi izpostaviti, da je Slovenija vedno sodelovala v pomorskih operacijah EU, bodisi v obliki večjih vojaških kontingentov, predvsem z večnamensko patroljno ladjo Triglav, bodisi v obliki simboličnih prispevkov v poveljstva teh operacij, s čimer je dokazovala svojo državno pomorsko identiteto.

EUFOR ALTHEA BiH v letih 2014–2024

Konec leta 2004, natančneje, 2. decembra leta 2004, je EU prevzela naloge zveze Nato, ki je do takrat že devet let vodila stabilizacijsko misijo SFOR v Bosni in Hercegovini. Odločitev EU, da začne operacijo ALTHEA, je sledila odločitvi zveze Nato, da zaključi svoje uspešno delovanje v SFOR. Prenos odgovornosti z ene na drugo mednarodno organizacijo je bil potrjen v Varnostnem svetu OZN s sprejemom resolucije VS OZN 1575, ki je bila soglasno sprejeta 22. novembra 2004. Resolucija pozdravlja namero EU, da prične vojaško operacijo EU v BiH, ter državam članicam, ki delujejo znotraj EU ali v sodelovanju z EU, dovoljuje, da kot pravni naslednik SFOR pod enotnim poveljevanjem in nadzorom ustanovijo večnacionalne stabilizacijske sile (EUFOR), ki bodo izpolnjevale svoje naloge v zvezi z izvajanjem prilog k Daytonskemu sporazumu (EUFOR Bosnia and Herzegovina 2019). Z vojaškega vidika tega mirovnega sporazuma je glavna vloga

EUFOR stabilizacija miru. Svet Evropske unije, ki odloča o vseh temeljnih vprašanjih vojaške operacije ALTHEA, se je za začetek delovanja odločil po odobritvi operativnega načrta (OPLAN) in pravil o sodelovanju (ROE). V letu 2012 se je operacija EUFOR ALTHEA preoblikovala in se preusmerila h krepitvi zmogljivosti in usposabljanju oboroženih sil BiH, vendar je kljub temu ohranila svoje obveznosti podpore organom BiH pri ohranjanju varnosti (prav tam.)

Z resolucijo VS OZN 2243, sprejeto 6. novembra 2018, je bil mandat operacije podaljšan še za nadaljnjih 12 mesecev, program krepitve zmogljivosti pa je bil po mnenju VS OZN uspešno zaključen, saj so oborožene sile BiH dosegle cilj, tako da so na področju vojaškega usposabljanja postale samooskrbne (Varnostni svet Združenih narodov, 2018).

Mandat je bil tej operaciji je 1. novembra 2024, ko je Varnostni svet OZN podaljšal pooblastilo za vzpostavitev stabilizacijskih sil pod vodstvom Evropske unije v Bosni in Hercegovini do 2. novembra 2025. V skladu s VII. poglavjem Ustanovne listine Združenih narodov (1945) je VS OZN soglasno sprejel resolucijo 2757 (Varnostni svet Združenih narodov, 2024b) in s tem pooblastil države članice, da znotraj Evropske unije ali v sodelovanju z njo za nadaljnjih 12 mesecev vzpostavijo večnacionalne stabilizacijske sile ali EUFOR ALTHEA (United Nations, 2024).

Slovenska vojska je v raziskovanem obdobju v operaciji sodelovala z do desetiimi pripadniki, do spremembe in s tem številčnega povečanja je prišlo leta 2022, ko je bilo poslanih štiriindvajset pripadnikov, v letu 2023 pa 49 pripadnikov SV. Leta 2024 je v operaciji EUFOR ALTHEA sodelovalo 57 pripadnikov SV. Leta 2025 je bilo na dan 1. oktobra 2025 v operaciji v Bosni in Hercegovini le še 19 pripadnikov SV (Slovenska vojska, 2025), kar pomeni občutno zmanjšanje prisotnosti.

EUTM Mali v letih 2014–2022

Resolucija VS ZN 2071 z dne 12. oktobra 2012 je pozvala regionalne in mednarodne organizacije, vključno z EU, da prispevajo usklajeno pomoč, znanje, usposabljanje in podporo za razvoj malijskih oboroženih in varnostnih enot, zato da bi te lahko obnovile državno oblast. Ta cilj je naveden tudi v resoluciji Evropskega parlamenta z dne 22. novembra 2012. Decembra 2012 je malijski predsednik poslal zaprosilo Visokemu predstavniku EU za zunanjo in varnostno politiko, da vzpostavi delovanje vojaške misije za usposabljanje v Maliju. EU je na podlagi navedenega 13. januarja 2013 sprejela Sklep Sveta 2013/34/CFSP, s katerim je vzpostavila strukturo in cilje misije EU za usposabljanje (EUTM) v Maliju.

Po navedbah iz letnih poročil MORS se je operacije EUTM v Maliju SV udeležila s tremi pripadniki, ki so pomagali pri usposabljanju malijskih oboroženih sil. Konec novembra 2015, po terorističnih napadih v Parizu, je Vlada RS na podlagi francoske prošnje v skladu s sedmo točko 42. člena Pogodbe o EU sprejela odločitev, da se sodelovanje SV na omenjeni misiji poveča na do deset pripadnikov. Slovenija je v EUTM Mali pošiljala pripadnike SV od leta 2013 do leta 2022. V letu 2013 je v EUTM Mali število sodelujočih iz SV variiralo od enega do treh pripadnikov. Tudi v prihodnjih letih, do leta 2016, so bili v EUTM Mali prisotni trije pripadniki SV. Konec leta 2016 se je število pripadnikov SV povečalo na šest. Do leta 2020 je bila SV prisotna z osmimi pripadniki, potem pa je število sodelujočih v istem letu variiralo, in sicer od dveh do šestih pripadnikov SV. Z letom 2022 je Slovenija končala s sodelovanjem v tej misiji EU.

EUNAVFOR MED Sophia v letih 2015–2020

Vojaška operacija EUNAVFOR MED Sophia²⁰ je bila del celovitega pristopa EU k migracijam in je predstavljala vojaški odziv skupne varnostne in obrambne politike (SVOP) na tihotapljenje ljudi in trgovino z njimi v južnem delu osrednjega Sredozemlja, zlasti na tisto, ki so jo organizirali v Libiji. Sophia je bila druga pomorska operacija SVOP, po operaciji EUNAVFOR ATALANTA.

Dne 18. maja 2015 je Svet EU sprejel sklep 2015/778 (Svet Evropske unije, 2015a), ki pomeni začetek vojaške operacije v južnem osrednjem Sredozemskem morju, z nazivom EUNAVFOR MED. Skladno s sklepom sveta je bila operacija pooblaščenca za identifikacijo, zajetje in odstranitev plovil in sredstev, ki jih uporabljajo tihotapci ali trgovci z ljudmi, ali za katere se sumi, da jih ti uporabljajo. EUNAVFOR MED je bila načrtovana v več fazah (Svet Evropske unije, 2015b), za odločanje o prehodu med različnimi fazami pa je bil pristojen politični in varnostni odbor.

V prvi fazi je bil namen operacije Sophia podpora pri odkrivanju in spremljanju migracijskih omrežij z zbiranjem informacij in patroljiranjem na odprtem morju. Druga faza je predvidevala dva različna dela. Na odprtem morju naj bi izvajali vkrčavanje na plovila, za katera se je sumilo, da se jih uporablja za tihotapljenje ljudi ali

20 Vojaška pomorska operacija je bila poimenovana po deklici istega imena, ki se je rodila 24. avgusta 2015 ob 4.15 na krovu nemške fregate Schleswig-Holstein, ki je delovala v osrednjem Sredozemskem morju v okviru EUNAVFOR MED Task Force. Sophia, rojena somalski materi, ki so jo skupaj z drugimi 453 migranti rešili in istega dne zvečer izkrkali v pristanišču Taranto, je dobila ime po nemški ladji, ki je nosila ime pruske princeze Sophie Schleswig-Holsteinske (EUNAVFOR MED Operation Sophia, 2024).

trgovino z njimi, preiskavo le-teh in tudi zaseg ali preusmeritev. Poleg tega pa naj bi v tej fazi dejavnosti izvajali tudi v teritorialnih in notranjih vodah obalne države pod pogoji, ki jih določa katera koli veljavna resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov, ali pa v soglasju z obalno državo. Za tretjo fazo operacije Sophia pa so bili predvideni vsi potrebni ukrepi proti plovilom in z njimi povezanim sredstvom, vključno z odstranitvijo ali onemogočanjem obratovanja slednjih na ozemlju obalne države.

Operacija Sophia si je prizadevala pridobiti soglasje libijske vlade narodne enotnosti (GNA) in/ali za sprejetje resolucije VS OZN, ki bi odobrila dejavnosti, predvidene v drugi in tretji fazi. Edini rezultat teh pogajanj pa je bila resolucija VS ZN št. 2240 z dne 9. oktobra 2015 (Varnostni svet Združenih narodov, 2015), ki Sophii ni dovoljevala prehoda iz druge v tretjo fazo, saj je predvidevala le operacije na odprtem morju. Sodelovanje Slovenske vojske v operaciji EUNAVFOR MED Sophia je predstavljalo pomemben prispevek Republike Slovenije k skupni varnostni in obrambni politiki Evropske unije na področju pomorskega nadzora in preprečevanja nezakonitih migracij v Sredozemlju. Slovenija se je v operacijo vključila v juliju 2015, ko je najprej napotila tri pripadnike v operativno poveljstvo v Rim, kmalu zatem pa še štiri v poveljniško strukturo sil. Oktobra istega leta je bila v operacijo napotena večnamenska patroljna ladja Triglav 11 s posadko, kar je pomenilo povečanje slovenskega kontingenta na približno 49 pripadnikov. Med štirimesečno napotitvijo v letih 2015–2016 je ta ladja sodelovala v petih reševalnih operacijah. Ko se je ladja marca 2016 vrnila domov, je sodelovanje potekalo v obliki prisotnosti štirih častnikov v poveljniških strukturah operacije v Rimu, medtem ko so se priprave na ponovno pomorsko udeležbo pri nadziranju morja začele že leta 2017. Druga napotitev ladje Triglav 11 je sledila med aprilom in avgustom 2018, ko je slovenski kontingent znova opravljal naloge pomorske kontrole, zbiranja obveščevalnih podatkov in nadzora nezakonitih migracijskih tokov. Operacija Sophia se je formalno zaključila 31. marca 2020, njene naloge pa je nasledila operacija EUNAVFOR MED IRINI, v kateri je Slovenija sodelovala v podobnem obsegu (Slovenska vojska, 2025).

Operacija EUNAVFOR MED/Irini v letih 2020–2025

Operacija pomorskih sil Evropske unije Irini predstavlja vojaško pomorsko operacijo v sklopu Skupne varnostne in obrambne politike v Sredozemlju (European Union External Action 2021). Izvajati se je pričela 31. marca 2020, in sicer z namenom »ponovne vzpostavitve miru in stabilnosti v Libiji« (Urad za publikacije Evropske unije, 2023).

Irini je na morju zares pričela delovati 4. maja 2020. Sestava te operacije se je glede prispevkov držav članic nenehno spreminjala, med drugim tudi zaradi pogoste rotacije enot. Polno operativno zmogljivost je dosegla septembra 2020. Takrat je 21 držav članic prispevalo 600 posameznikov oz. zaposlenih, 5 letal in 3 ladje (European Union External Action, 2020). Kmalu se je število v operaciji sodelujočih držav članic povečalo na 23 (European External Action Service, 2025).

Mandat operacije je bil sprva omejen na eno leto, torej do 31. marca 2021 (European Union External Action, 2020), nato pa ga je Politični in varnostni odbor (gl. Urad za publikacije Evropske unije, 2023) na osnovi strateške ocene podaljšal do 31. marca 2025 (European External Action Service, 2025).

Operacija Irini deluje v skladu z mednarodnim pravom in ustreznimi resolucijami Varnostnega sveta Združenih narodov. Ena izmed najpomembnejših je predvsem Resolucija 2292 iz leta 2016, v sklopu katere so vojaškim silam dovoljeni inšpekcijski pregledi na morju (prav tam). Glavni dokument v zvezi s to operacijo sicer predstavlja *Sklep Sveta (SZVP) 2020/472 z dne 31. marca 2020 o vojaški operaciji Evropske unije v Sredozemlju (EUNAVFOR MED IRINI)* (UL L 101, 1. 4. 2020: 4–10; Urad za publikacije Evropske unije 2023). Z njim povezana in prav tako izredno pomembna dokumenta sta še sklepa Sveta (SZVP) 2021/509 in 2020/471 (prav tam).

Skladno s sklepom Vlade Republike Slovenije Slovenska vojska sodeluje tudi v novi operaciji IRINI v enakem obsegu kot v prejšnji operaciji EU NAVFOR MED Sophia, to je z dvema pripadnikoma v poveljstvu v Rimu. Število sodelujočih pripadnikov SV je skozi leta variiralo, tako je v letu 2020 sodelovalo sedem pripadnikov, v letu 2023 štirje pripadniki, v letu 2024 je SV sodelovala s petimi pripadniki.

EUMAM Ukrajina v letih 2023–2024

Misija vojaške pomoči EU v podporo Ukrajini (EUMAM Ukrajina) je namenjena krepitvi zmogljivosti ukrajinskih oboroženih sil za obrambo ozemeljske celovitosti Ukrajine znotraj njenih mednarodno priznanih meja ter za odvratanje in odzivanje na morebitne prihodnje vojaške ofenzive Rusije in drugih potencialnih agresorjev. Vse dejavnosti misije potekajo na ozemlju EU. Opremo zagotavljajo države članice, financira pa jih Evropska mirovna pomoč.

Svet EU je 17. oktobra 2022 sprejel sklep 2022/1968 o ustanovitvi EUMAM Ukrajina z začetnim dveletnim trajanjem (Svet Evropske unije 2022). Dne 8. novembra 2024 je Svet sprejel sklep o podaljšanju mandata (Svet Evropske unije 2024b) za nadaljnji dve leti, do 15. novembra 2026, s proračunskimi sredstvi v višini skoraj 409 milijonov evrov za obdobje od 14. novembra 2024 do 15. novembra 2026.

Slovenska vojska v okviru skupnih prizadevanj Evropske unije za podporo Ukrajini sodeluje v vojaški misiji EUMAM Ukrajina skladno s sklepom Vlade RS o sodelovanju do 30 pripadnikov Slovenske vojske in civilnih strokovnjakov na rotacijski osnovi, sprejetim 22. decembra 2022.

Slovenski kontingenti so nameščeni predvsem v Nemčiji, v centrih za usposabljanje v Strausbergu, Hohenfelsu, Weidnu in Grafenwöhr, kjer delujejo v okviru nemškega poveljstva misije ter evropske strukture za vojaško načrtovanje in vodenje (MPCC) v Bruslju. Do novembra 2024 je Slovenska vojska v okviru petih rotacij v misiji sodelovala s približno 20 pripadniki na terenu in dvema častnikoma v evropskih poveljniških strukturah.

Podaljšanje mandata misije do 15. novembra 2026, s skupnim finančnim okvirom EU v višini 409 milijonov evrov, odpira možnosti za nadaljnjo prisotnost Slovenske vojske v okviru EUMAM in za krepitev njenih inštruktorskih zmogljivosti. Slovenski prispevek je zlasti pomemben z vidika politične podpore Ukrajini in utrjevanja slovenske vloge znotraj evropskih varnostnih struktur, čeprav ostaja po obsegu in operativnem vplivu omejen.

Operacija EUNAVFOR ASPIDES v letih 2024–2025

Operacija EUNAVFOR ASPIDES (2024) je najnovejša pomorska operacija EU, ki v okviru svojega izključno obrambnega mandata deluje z namenom zaščite ladij, ki bi bile tarča napadov z morja ali iz zraka. ASPIDES deluje v skladu z Resolucijo Varnostnega sveta ZN 2722 (2024a), ki zahteva prenehanje hutijevskih napadov na trgovska in komercialna plovila ter priznava pravico do obrambe teh plovil pred tovrstnimi napadi v skladu z mednarodnim pravom. Na podlagi Strateškega kompasa za varnost in obrambo ASPIDES utrjuje zmogljivost EU za hiter odziv na svetovno krizo v sodelovanju s podobno mislečimi mednarodnimi partnerji, hkrati pa krepi strateško avtonomijo EU. 19. februarja 2024 je Svet EU sprejel sklep 2024/632 o začetku izvajanja pomorskovarnostne operacije Evropske unije za zaščito svobodne plovbe v zvezi s krizo v Rdečem morju (Svet Evropske unije, 2024a).

Pripadniki Slovenske vojske v tej operaciji sodelujejo v skladu s sklepom Vlade Republike Slovenije o sodelovanju Slovenske vojske v pomorskovarnostni operaciji Evropske unije za zaščito svobodne plovbe v zvezi s krizo v Rdečem morju z dne 24. aprila 2024. V letu 2024 je bil v to misijo napoten en pripadnik (častnik) SV(Mednarodne operacije in misije, 2025).

Sodelovanje v operacijah pod neposrednim vodstvom OZN

V raziskovanem obdobju je Slovenija sodelovala v treh mirovni operacijah, ki jih neposredno vodi OZN. Dve operaciji sta bili povezani z dogajanjem na Bližnjem vzhodu (UNIFIL, UNTSO) in sta sodili med najbolj dolgotrajne operacije. Slovensko sodelovanje v operaciji UNIFIL se je v tem obdobju leta 2023 tudi zaključilo. Prispevek glede številčnosti opazovalcev v UNTSO je bil vedno zelo simboličen in je tak ostal tudi v opazovanem obdobju. V tem času se je ponovno vzpostavilo sodelovanje v operaciji UNMIK na Kosovu, v kateri sodelujejo tako policisti kot tudi vojaki, vendar z zelo majhnim moštvom. Zanimivo je, da glede na uradno dostopne dokumente ni mogoče trditi, da bi se Slovenija na področju MOM, vodenih s strani OZN, strateško pripravljala za nestalno članstvo v VS OZN, ki poteka v letih 2024 in 2025. Ravno v obdobju priprav na članstvo je bilo sodelovanje Slovenije v operacijah OZN za ohranjanje miru minimalno.

UNIFIL v letih 2014–2023

Še pred uradnim odhodom slovenskih sil na prvo MOM so se z delovanjem mirovni sil OZN na misiji UNIFIL (*United Nations Interim Force in Lebanon*) v Libanonu leta 1995 prvi seznanili trije slovenski častniki. Po udeležbi na vaji Partnerstva za mir *Cooperative Nugget 1995* so bili en mesec, od konca septembra do konca oktobra 1996, gostje finskega bataljona. Tam so dobili praktične izkušnje za kasnejše priprave in za izvajanje usposabljanja (Marković, 2017: 34; Šteiner, 2017: 45).

Slovenska vlada je 7. septembra 2006 sprejela sklep, da na misijo UNIFIL napoti 12 pripadnikov Slovenske vojske in tako prispeva k reševanju razmer v Libanonu. Prvi pripadniki Slovenske vojske so se misije udeležili decembra 2006 (Marković, 2017: 36). Slovenski kontingent je sprva sodeloval v vojaških bazah Tibnin in Shama, in sicer pri izvajanju nalog v sestavi italijanske brigade, zadolžene za zahodni sektor Libanona. Trije slovenski častniki so opravljali štabne naloge v poveljstvu te brigade, kar je vključevalo načrtovanje, koordinacijo in podporo operacijam v omenjenem sektorju. Pripadniki izvidnikov pa so delovali kot samostojna enota znotraj brigade in izvrševali naloge izvidovanja, usmerjene v varovanje in nadzor omenjenega območja ter meje med Libanom in Izraelom. Med njihovimi prvotnimi nalogami so bile tudi spremljanje konvojev, postavljanje nadzornih točk in nadzor ključnih komunikacijskih poti (Šteiner in Geder, 2009: 207).

V UNIFIL je leta 2018 sodelovalo 15 pripadnikov Slovenske vojske, ki so opravljali izvidniške naloge in naloge v poveljstvu sektorja Zahod (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2019: 19). Na območju delovanja slovenskega

kontingenta UNIFIL so bili zabeleženi številni incidenti, npr. omejevanje gibanja, blokiranje patrolj, fizični napadi in kraja opreme. Napad na slovensko patroljo avgusta 2018 je izpostavil naraščajočo ogroženost pripadnikov SV izven baz. Sledila so številna srečanja na visoki ravni med predstavniki slovenskega obrambnega, zunanjega in notranjega ministrstva. Zaradi oteženega izpolnjevanja mandata je bilo dogovorjeno, da se bo slovensko sodelovanje v UNIFIL leta 2019 zmanjšalo, skladno z dogovorom vseh treh ministrstev in s stanjem na terenu (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020: 11; Vlada Republike Slovenije, 2019: 20). Večji del leta 2019 je v tej operaciji sicer še vedno delovalo petnajst pripadnikov Slovenske vojske, ki so nadalje opravljali izvidniške naloge in delovali v poveljstvu sektorja Zahod. Zaradi omejenih možnosti za uresničevanje mandata in prilagoditve razmeram na terenu pa se je obseg kontingenta decembra 2019 zmanjšal na šest pripadnikov (Vlada Republike Slovenije, 2020: 20).

Pripadniki slovenske vojske so v tako reduciranjem številu leta 2020 delovali v poveljstvu Sektorja Zahod in v helikopterski izvidniški skupini. Ob tem so bile zaključene spremembe Memoranduma o dogovoru med OZN in Vlado Republike Slovenije glede prihodnjega sodelovanja Slovenske vojske in preoblikovanja njenega kontingenta (Vlada Republike Slovenije, 2021: 21). Od junija 2021, ko je prenehal veljati spremenjeni Memorandum o dogovoru med OZN in Slovenijo, Slovenija v UNIFIL ni več sodelovala s šestimi pripadniki (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2022: 64–65; Vlada Republike Slovenije, 2022: 21). Po tem datumu je svojo prisotnost v misiji ohranila z le enim pripadnikom (Vlada Republike Slovenije, 2023: 19). Leta 2023 je slovenska vlada sprejela odločitev o zaključku sodelovanja v UNIFIL (Vlada Republike Slovenije, 2024: 9). Do zaključka misije julija 2023 je v Libanonu v 32 rotacijah sodelovalo približno 400 pripadnikov Slovenske vojske (Generalštab Slovenske vojske, 2023).

Slovenski vojaki v UNIFIL so bili v udeleženi v nekaj incidentih, kot so napad, polivanje z bencinom in kraja opreme, vendar ni bilo smrtnih žrtev. Incidenti so bili večinoma posledica podobnosti med njihovimi vozili in izraelskimi vozili tipa Humvee (Jerič, 2024).

UNTSO

Slovenska vojska je v mirovni operaciji UNTSO na podlagi sklepa Vlade RS št. 802-01/98-1, z dne 15. 5. 1998, sodelovala z dvema častnikoma in vojaškima opazovalcema ZN (Zupanc, 2009: 54). Slovenski kontingent sta sprva sestavljala dva vojaška opazovalca, ki sta nadzorovala premirje in druge sprejete dogovore med sprtimi stranmi na območju Izraela, Sirije in Libanona, občasno pa je bil navzoč tudi tretji pripadnik, ki je opravljal nalogo vodje vojaških opazovalcev

v določenem sektorju (Šteiner in Geder, 2009: 208). Sodelovanje v UNTSO je Sloveniji omogočila Avstrija, ki ji je odstopila svoji dve mesti (Šavc, 2017: 312).

Junija 2013 je vlada zaradi poslabšanja varnostnih razmer na Golanski planoti sprejela sklep o geografski omejitvi delovanja pripadnikov slovenske vojske na misiji UNTSO, ki je veljal tudi še leta 2014 (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2015: 17). Poslabšanje varnostnih razmer na Golanski planoti v Siriji je privedlo do umika opazovalcev UNTSO iz opazovalne skupine Damask, kar je bilo v skladu z geografskimi omejitvami delovanja slovenskih pripadnikov na tej misiji iz leta 2014. Zaradi spremenjenih razmer je Vlada RS oktobra 2015 sprejela sklep o odpravi teh nacionalnih omejitev, s čimer je omogočila neomejeno sodelovanje pripadnikov Slovenske vojske v operaciji UNTSO (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2016: 18).

V slovenskem kontingentu so v letih 2018, 2019 in 2020 sodelovali trije vojaški opazovalci (Vlada Republike Slovenije, 2019: 21; 2020: 20; 2021: 21). V prvem polletju 2021 je kontingent štel tri vojaške opazovalce, v drugem pa dva, ki se jima je proti koncu leta pridružil še pripadnik Slovenske vojske v vlogi poveljnika opazovalne postaje (Vlada Republike Slovenije, 2022: 21). V letu 2022 je število vojaških opazovalcev ostalo nespremenjeno, poveljnik vojaške opazovalne postaje se je v domovino vrnil novembra 2022

(Vlada Republike Slovenije, 2023: 20). V letih 2023 in 2024 sta v misiji sodelovala dva vojaška opazovalca (Vlada Republike Slovenije, 2024: 22). Enega so avgusta 2024 namestili v Izraelu, drugega pa v Libanonu, kjer deluje iz baze Združenih narodov v Nakuri (Slovenska vojska, 2024a).

UNMIK v letih 2023–2024

Ministrstvo za notranje zadeve je v misijo UNMIK na Kosovo avgusta 2021, po devetih letih, ponovno napotilo predstavnika slovenske policije. Leta 2022 pa sta tam delovala dva policista, ki sta izvajala naloge na severu Kosova, pri čemer je bilo koristno njuno znanje lokalnega jezika (Vlada Republike Slovenije, 2023: 14–15).

S sklepom Vlade Republike Slovenije o sodelovanju Republike Slovenije v Začasni administrativni misiji Združenih narodov na Kosovu, št. 51104-7/2023/12 z dne 23.3. 2023, lahko Generalštab slovenske vojske UNMIK napoti največ pet pripadnikov, v skladu s prostimi delovnimi mesti vojaških opazovalcev v UNMIK (Slovenska vojska, 2024b). Ta sklep je Vlada spremenila marca 2023, trenutno pa tam deluje en pripadnik Slovenske vojske (Slovenska vojska, 2024c). Vlada je v letu 2023 določila, da polkovnik Slovenske vojske prevzame mesto glavnega vojaškega častnika za povezavo v UNMIK, in sicer za obdobje od marca 2023 do marca 2025 (Vlada Republike Slovenije, 2023: 14; 2024: 15).

Razprava

190

V razpravi želimo najprej časovno in vsebinsko opredeliti proučevano obdobje slovenskih vojaških prispevkov v MOM, saj smo med raziskovalna vprašanja zapisali tudi dilemo, ali gre pri sodelovanju v MOM v obdobju po letu 2014 v primerjavi s predhodnimi obdobji za kontinuiteto ali pa za diskontinuiteto. Glede na to, da je Šteiner (2015: 242–44) razvoj nacionalnih prispevkov v MOM od leta 1997 do leta 2014 razdelil na štiri obdobja in da se zadnje, četrto obdobje začne po letu 2013, smo ugotavljali, ali gre v raziskovanem obdobju 2014–2024 za enovito obdobje ali pa bi lahko govorili o njegovi členitvi na več podobdobjij, glede na spremembe v vojaških prispevkih RS v MOM. Za četrto obdobje, ki sovпада z gospodarsko krizo, naj bi bilo značilno zmanjševanje nacionalnega prispevka, tako v skupnem obsegu kot tudi pri sestavi kontingentov.

Ugotavljamo, da se obdobje, ki smo ga proučili za potrebe tega prispevka (leta 2014–2024) najprej navezuje na četrto razvojno obdobje. V njem je občutiti posledice gospodarske krize in stagniranja obrambnih proračunov vse do leta 2017, potem pa še zaradi vplivov pandemije covid-19 vse do leta 2022, čeprav si je slovenska vlada prizadevala, da ta stagnacija v mednarodnem okolju ne bi izrazito izstopala. Trend zmanjševanja sodelovanja v MOM so po letu 2017 poskušali nadomestiti z udeležbo v zavezniških operacijah odvrtačalne držе na vzhodu Zavezništva. S tem pa glede slovenskih prispevkov v MOM, razvojno gledano, vstopimo v peto obdobje, ko v zvezi z vojaškimi prispevki v operacijah pod vodstvom zveze Nato naletimo na **dihotomijo med operacijami kriznega odzivanja in operacijami iz domene kolektivne obrambe**. Čeprav je zveza Nato opravljala operacije kolektivne obrambe bistveno prej, kot je začela opravljati operacije kriznega odzivanja, tj. operacije zunaj svojega območja (t. i. out-of-area-operations), pa je to v slovenskem prostoru nekoliko manj razumljivo, saj je RS postala članica Zveze Nato leta 2004, torej v času, ko je tudi širša javnost Nato identificirala predvsem kot zavezništvo za sodelovanje v MOM (SFOR, KFOR, ISAF).

O dihotomiji obeh tipov operacij lahko govorimo tudi zaradi različnih pristopov in pogledov evropskih držav, kako označiti prispevke v operacijah odvrtačalne držе. V slovenskem primeru te prispevke enačimo z MOM, čeprav zanje ni podlage v resoluciji OZN, kot to predvideva Strategija MOM. V definiciji MOM, ki smo jo uvodoma povzeli po Strategiji MOM, operacije odvrtačalne držе niso bile eksplicitno navedene.

Ugotavljamo tudi, da je v času po koncu pandemije covid-19 prišlo do opazne revitalizacije številčnosti slovenskih nacionalnih prispevkov, kar se je še pospešilo z začetkom vojne v Ukrajini februarja 2022.

Tabela: Vojaške mirovne operacije in misije

Oznaka MOM z angleškimi nazivi ali kriticami	Kdo jo vodi	Država, lokacija	Leto														
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024				
1	ISAF	Nato	Afganistan	x													
2	RSM Afganistan	Nato	Afganistan		x	x	x	x	x	x	x	x					
3	Joint Enterprise JBA HQ Nato	Nato	BG, SA, SK	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4	KFOR	Nato	Kosovo	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5	Operation Inherent Resolve	ZDA	Irak			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6	Sea Guardian – Aegean	Nato	Sredozemlje, VB														x
7	eFP BG Latvija	Nato	Latvija				x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8	eVA BG Slovačija	Nato	Slovačija												x	x	x
9	EUFOR Althea	EU	BiH	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10	EUTM Mali	EU	Mali	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				
11	EUNAVFOR MED /Sophia/Irini	EU	Sredozemlje		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12	EUMAM Ukrajina	EU	Nemčija													x	x
13	EUNAFOR Aspides	EU	Sredozemlje, VB														x
14	UNIFIL	OZN	Libanon	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
15	UNTSO	OZN	Sirija	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
16	UNMIK	OZN	Kosovo													x	x
Število vojaških MOM v letu				7	8	9	10	10	10	10	10	10	10	10	11	12	

Vir: Lastna izdelava

V tabeli smo povzeli vse vojaške prispevke v MOM v razdobju 2014–2024. Skupno to znese 17 različnih MOM, pri čemer pa izpostavljamo, da je pomorska operacija EU Irini nasledila operacijo Sophia, zato smo vojaški prispevek SV navedli pod eno samo postavko v 11. vrstici. Če povzamemo preglednico, je razvidno, da je SV v raziskovanem obdobju sodelovala v treh operacijah, ki jih je neposredno vodila OZN. Iz besedilnega opisa pa sledi, da je šlo v vseh letih za številčno zelo skromne prispevke. Strategija MOM je kot prednostno predvidela območje jugovzhodne Evrope, vendar se glede na sodelovanje v MOM pod okriljem OZN tega ne da potrditi. V operaciji UNMIK v večini raziskovanega obdobja (2014 – 2022) ni bilo nobenega vojaškega prispevka, v zadnjih dveh letih

(2023–2024) pa je obsegal eno osebo. Sodelovanje v opazovalni misiji UNTSO ostaja na ravni dveh ali treh opazovalcev. V operaciji UNIFIL je največji prispevek obsegal 15 pripadnikov (leta 2018), potem pa so se prispevki krčili vse do popolnega odhoda iz operacije leta 2023. Ob teh podatkih lahko razmišljamo v dve smeri. Dejstvo je, da je bilo osebje operacije UNIFIL v južnem Libanonu od leta 2023 dalje izpostavljeno napadom izraelske vojske. Glede na ničelno toleranco do žrtev na misijah v slovenskem javnem mnenju bi lahko sklenili, da se je SV še pravočasno umaknila iz Libanona. Po drugi strani pa se je to zgodilo ravno v obdobju, ko je slovenska zunanja politika vse diplomatske napore usmerjala v podporo slovenskemu nestalnemu članstvu v VS OZN. Čeprav je Republika Slovenija v svojem diplomatskem jeziku ostala zavezana multilateralizmu in opozarjanju na njegovo slabljenje in nepredvidljivosti v mednarodnem okolju, je do slovenskega umika iz operacije OZN UNIFIL prišlo pred začetkom zadnje bližnjevzhodne vojne (Izraela proti Hamasu in proti Hezbolahu v Libanonu). Čeprav je Slovenija v opazovanem obdobju kandidirala za nestalno članstvo v VS OZN in bila pri tem uspešna, pa ob tem ni okrepila ali kako drugače izkazala svoje zavezanosti MOM, ki jih vodi OZN. Še več, ravno v tem obdobju se je zmanjšala slovenska prisotnost v mirovnih operacijah OZN, opuščeno je bilo sodelovanje v operaciji UNIFIL in pri delovanju preostanka opazovalcev v UNTSO pa so bile določene nacionalne omejitve. Ta neskladja med zunanjo in vojaško politiko bi bilo treba pojasniti s pomočjo kvalitativne raziskave.

Če opazujemo vojaške prispevke v operacijah, ki jih je vodila EU, vidimo, da je v opazovanem obdobju SV sodelovala v petih operacijah (pogojno v šestih, glede na to, da se je operacija Sophia, kot smo že omenili, nadaljevala z operacijo Irini). Opazimo lahko stalnost sodelovanja v pomorskih operacijah, s čimer se utrjuje predstava Slovenije kot pomorske države in predstava drugih o Sloveniji kot pomorski državi. V okviru operacije Sophia je bila zlasti pomembna dvojna napotitev večnamenske patroljne ladje Triglav v reševalne operacije. Od preostalih operacij pod vodstvom EU je bil namen dveh usposabljanje in mentoriranje drugih vojsk (EUTM Mali in EUMAM v Nemčiji za potrebe Ukrajine), pri čemer se je misija urjenja v Maliju zaključila leta 2022. Določeno stalnost vidimo pri napotitvah v BIH, v operacijo Althea, ki poteka na območju jugovzhodne Evrope, kar je skladno z zunanjo politiko.

Največji delež vojaških prispevkov odpade na tiste operacije, ki jih vodi zveza Nato. V opazovanem obdobju je SV sodelovala v sedmih različnih operacijah pod okriljem Nata, v eni je bilo sodelovanje zaključeno (ISAF 2014), a jo je nasledilo sicer številčno manjše sodelovanje v operaciji RSM, ki je trajalo do popolnega umika tujih sil iz Afganistana leta 2021. Kljub večkratnim političnim poskusom nekaterih parlamentarnih strank, da bi se SV predčasno umaknila iz ISAF in

RSM, je slovenski vladni politiki uspelo ohraniti načelnost pri delitvi bremen v zavezništvu Nato in z zaveznicami sodelovati vse do konca ene in druge operacije. S tem pa je dokazovala svojo zavezanost dvema načeloma, ki ju je zveza Nato razvila prav ob delovanju v Afganistanu, in sicer načelu delitve bremen (*ang. burden sharing*) in načelu skupnega vstopa in skupnega izhoda iz operacije (*ang. in together – out together*). Sodelovanje v operaciji KFOR ter v Natovih poveljstvih v Sarajevu, Beogradu in Skopju je stalno in skladno z zunanjepolitično prednostno usmeritvijo v jugovzhodno Evropo.

Čeprav je bil vojaški prispevek (povprečno 6 pripadnikov) v globalni protiteroristični koaliciji v Iraku (in delno Siriji) OIR, ki so jo vodile ZDA, številčno majhen, ga je treba izpostaviti. Leta 2014 je ameriško obrambno ministrstvo ustanovilo kombinirano združeno bojno skupino za boj proti silam ISIS. V koalicijo je bilo vključenih več kot 80 držav, vendar ni bila podprta s strani OZN. Slovenija je z napotitvijo pripadnikov SV v to vojaško misijo odstopila od pravila, ki ga opredeljuje Strategija MOM, in sicer, da bo sodelovala le v operacijah z mandatom VS OZN.

Če opazujemo zahtevnost vojaških prispevkov, lahko najprej opozorimo na to, da so do leta 2014 obstajale tri značilne vrste nacionalnih vojaških prispevkov v MOM (Šteiner, 2015: 244–247): enostavni, kompleksni in specialistični. Za kompleksne prispevke je od leta 2007 dalje šlo v primerih, ki so bili vezani na slovenske bataljonske module (rotacija enega slovenskega bataljona ali bataljona, sestavljenega iz čet, ki jih prispeva večje število držav). Takšnih vojaških prispevkov v opazovanem obdobju ni bilo več. Po letu 2014 nacionalne prispevke sestavljajo kvečjemu vodni moduli vse do čet in timi specialistov. Navedeno predstavlja nekoliko lažjo pot za sestavo nacionalnih kontingentov. Kar zadeva specialistične prispevke, so bili ti vedno manjkrat sestavljeni iz specialnih enot (sil) in vedno pogosteje iz posameznih strokovnjakov oziroma vojaških specialistov. Slednje velja tudi za prispevke v pomorskih operacijah EU in Nata ter v misijah EU v Afriki. V vseh prispevkih od leta 2014 do leta 2024 so slovenski kontingenti v nekaterih pogledih še vedno bili odvisni od partnerskih ali vodilnih držav.

Največji delež slovenskega prispevka v MOM je ostal v operacijah Nata, tudi če štejemo samo deleže v operacijah kriznega odzivanja, in ne operacije odvrčalne drže, ki jih povezujemo s kolektivno obrambo. V opazovanem obdobju je naraščala razpršitev v večje število operacij. Omenili smo, da je bil slovenski prispevek v letu 2014 viden v sedmih MOM, v letu 2024 pa so bili slovenski prispevki razpršeni že v 12 različnih MOM, pri čemer so bili številčno najbolj obsežni prispevki k Natovim operacijam.

Kot smo navajali v prispevku, so tudi v proučevanem obdobju bile priprave in napotitve v MOM zelo povezane z gradnjo nacionalnih vojaških zmogljivosti.

To pa pomeni, da so te aktivnosti ostale generator sprememb v vojski. Vendar je treba izpostaviti nekatere posebnosti. Najprej moramo ugotoviti, da je na spremembe oziroma transformacijo SV vplivalo predvsem sodelovanje v Natovih operacijah. V Natovih operacijah odvrtačalne države na vzhodu Zavezništva so se te spremembe nanašale na večnacionalno povezovanje in na skupno oziroma združeno delovanje bataljonskih skupin. Pa tudi na uporabo oziroma uvajanje novih vojaških zmogljivosti, povezanih s protidronska zaščito in delovanjem, kibernetiko varnostjo in delovanjem, zaščitenim komuniciranjem in ne nazadnje z delovanjem v ekstremnih vremenskih in posebnih terenskih razmerah. Treba pa je izpostaviti tudi razliko med pripravami in delovanjem nacionalnih kontingentov v operacijah kriznega odzivanja in v operacijah odvrtačalne države. V slednje se prav tako napotujejo pripravljeni in certificirani, napovedani nacionalni vojaški prispevki, ki pa na območjih, kjer so, nadaljujejo naloge v zvezi s krepitvijo bojne pripravljenosti in skupnega ali celo združenega bojevanja ter izvajanja nalog civilno-vojaškega sodelovanja. Na začetku vstopanja SV v MOM se je zdelo, da so mirovne operacije OZN tiste, ki bodo najbolj spreminjale karakter pripadnikov SV iz bojevnikov v mirovnike. Pri usposabljanjih so prevladovala usposabljanja in urjenja v zvezi z delovanjem v tradicionalnih misijah OZN za ohranjanje miru. Vendar pa so napotitve v MOM pokazale, da Slovenija ostaja pri kontingentih za opazovalne in verifikacijske namene (UNTSO, UNMIK), za razmejitevne namene (UNFICYP) in specialistične prispevke (UNIFIL), nikoli pa ni bila sprejeta odločitev o morebitnem sodelovanju v bolj kompleksnih mandatih operacij OZN, kot so bili tisti v Kongu, Južnem Sudanu ali Centralnoafriški republiki.

Zaključek

V opazovanem obdobju je Republika Slovenija sodelovala z vojaškimi prispevki v MOM pod vodstvom treh mednarodnih organizacij (OZN, EU in Nata), vendar teh prispevkov ni poskušala uravnovežiti v skladu s svojo zunanjepolitično podporo multilateralizmu, krčila je predvsem prispevke v operacijah OZN, vse bolj pa je širila zavezanost politiki zveze Nato. V opazovanem obdobju se je Slovenija po kazalnikih obrambnih izdatkov znašla na dnu lestvice držav v zavezništvu. Zdi se, da je svoj ugled kredibilne članice zavezništva v tem času ohranjala oziroma reševala zlasti z nacionalnim vojaškim prispevkom v Natovih MOM (odzivne in odvrtačalne države). Bolj kot se je ta vojaški prispevek ob finančni krizi države, ki je zlasti prizadela vojaško pripravljenost, zmanjševal, bolj sta v mednarodnem okolju izstopala slovenski razkorak in zaostajanje v financiranju obrambnih potreb za

plansko predvidenimi in politično danimi zavezami. To pomeni, da sodelovanje Slovenije v MOM bistveno prispeva k njenemu mednarodnopolitičnemu ugledu in da je prav na račun sodelovanja v MOM bila deležna bistveno manj kritik zaradi odstopanja od politično danih zavez (tako v EU kot v Natu) glede vlaganja v obrambne izdatke. Ko pa SV ni več zmogla vzdrževati velikega obsega pripadnikov svoje vojske v MOM, je postalo bolj opazno tudi to, da se Slovenija izmika vlaganju v obrambne namene.

Zaradi velike razpršenosti vojaških prispevkov v MOM na različne predele sveta brez jasnejše uskladitve z zunanjepolitičnimi cilji države je bila leta 2009 sprejeta in leta 2010 objavljena vladna Strategija sodelovanja RS v MOM kot strateški usmerjevalni in celovitejši pogled na MOM. V njej so zapisana nekatera temeljna načela, ki morajo voditi vlado pri odločanju o sodelovanju v MOM, predvsem načelo transparentnosti v odnosu do slovenske javnosti, načelo celovitosti pri oblikovanju vojaških, policijskih, civilnih, reševalnih, donatorskih in drugih prispevkov v MOM in podpora sodelovanja v MOM zunanjepolitični usmeritvi in ciljem države. V opazovanem obdobju smo ugotovili, da se izvedba vojaških prispevkov v MOM opazno odmika od strateških državnih usmeritev, zapisanih v Strategiji MOM. Med te odmike štejemo zlasti: sodelovanje v operacijah, ki nimajo mandata VS OZN (OIR), nesorazmerno zmanjšanje prispevkov v operacijah, ki jih vodi OZN, nejasnost pravnih podlag za napotitve v operacije odvratalne države ter netransparentnost pri objavljanju poročil vlade o izvrševanju Strategije MOM za potrebe parlamentarnega nadzora in nadzora javnosti. Potrditev teh opažanj bi zahtevala obsežnejše in poglobljeno kvalitativno raziskovanje.

Na koncu še ugotavljamo, da se je delovanje Slovenske vojske v MOM tudi v opazovanem obdobju pogosto proučevalo, tako na Obramboslovnem raziskovalnem centru Fakultete za družbene vede kot tudi v individualnih raziskovalnih nalogah in številnih zaključnih študijskih in raziskovalnih projektih. Vendar pa od časa ciljnih raziskovalnih programov Znanje za varnost in mir med leti 2003 in 2006 ni bilo več sistematičnega raziskovanja celovitih slovenskih prispevkov v MOM. Pričakovati je bilo, da se bodo z izboljšanjem financiranja obrambnih izdatkov po letu 2022 povečevala tudi obrambna vlaganja v raziskave in razvoj in da se bo s tem ponovno ponudila možnost sistematičnega raziskovanja MOM.

Viri

- Brožič, Liliana. 2024. »Modern Warfare«. *CONTEMPORARY MILITARY CHALLENGES* 26 (3): 5–9. <https://doi.org/10.2478/cmc-2024-0017>.
- Coning, Cedric de. 2021. »The Future of UN Peace Operations: Principled Adaptation through Phases of Contraction, Moderation, and Renewal«. *Contemporary Security Policy* 42 (2): 211–24. <https://doi.org/10.1080/13523260.2021.1894021>.
- EUFOR Bosnia and Herzegovina. 2019. »EUFOR Background«. <http://www.euforbih.org/eufor/index.php/about-eufor/background>.
- EUNAVFOR MED Operation Sophia. 2024. »About Us«. <https://www.operation sophia.eu/about-us/>.
- European External Action Service. 2024. »EUNAVFOR Operation ASPIDES«. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eunavfor-operation-aspides_en?s=410381.
- European External Action Service. 2025. »EUNAVFOR MED Operation IRINI«. <https://www.operationirini.eu/>.
- European Union External Action. 2020. »EUNAVFOR MED IRINI: European Union Naval Force IRINI – Military Operation«. november 30. https://www.eeas.europa.eu/eunavfor-med-operation-irini/eunavfor-med-irini-european-union-naval-force-irini-military-operation_und_en.
- European Union External Action. 2021. »Operation EU NAVFORMED Operation Irini – One Year On«. marec 29. https://www.eeas.europa.eu/eeas/operation-eu-navformed-operation-irini-one-year_und_fr.
- Generalštab Slovenske vojske. 2023. *Slovenska vojska zaključuje sodelovanje v Začasnih silah ZN UNIFIL v Libanonu*. avgust 9. <https://www.slovenskavojska.si/medijsko-sredisce/novica/slovenska-vojska-zakljucuje-sodelovanje-v-zacasnih-silah-zn-unifil-v-libanonu/>.
- Jelušič, Ljubica, ur. 2005. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Knjižna zbirka Varnostne študije. Fakulteta za družbene vede.
- Jerič, Anja P. 2024. *Nina Raduha: Na misijah ZN-a je uporaba orožja stvar, ki te spravlja v največji precep*. oktober 28. <https://www.rtv slo.si/svet/bliznji-vzhod/nina-raduha-na-misijah-zn-a-je-uporaba-orozja-stvar-ki-te-spravlja-v-najvecji-precep/725424>.
- Markovič, Zvezdan. 2017. »Slovenci smo v mednarodnih operacijah in na misijah (MOM) prisotni že od prve MOM pred 120 leti na Kreti, leta 1897 – kratek oris udeležbe Slovencev v MOM pred letom 1997 in po njem.« *V 20 let v službi miru: 20 let sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah: zbornik*, uredil Vasilije Maraš. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. <http://dk.mors.si/IzpisGradiva.php?id=765>.
- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2015. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2014*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/LP_MO_2014.pdf.
- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2016. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2015*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/LP_MO_2015.pdf.

- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2019. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2018*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/LP_MO_2018.pdf.
- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2020. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2019*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/Letno_porocilo_MO_2019.pdf.
- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2022. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2021*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/letno_mo_2021.pdf.
- Nato. 1999. »The Alliance's Strategic Concept«. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm.
- Nato. 2022a. »Resolute Support Mission in Afghanistan (2015–2021)«. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm.
- Nato. 2022b. *Strateški koncept Nata 2022*. Madrid. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf.
- Nato. 2025. »Air Policing«. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132685.htm.
- NATO Airborne Early Warning and Control Force (AWACS). 2025. »Home«. <https://awacs.nato.int/>.
- Organizacija združenih narodov. 1945. *Ustanovna listina Organizacije združenih narodov (1 UNTS XVI)*. https://www.uradni-list.si/_pdf/2014/Mp/m2014002.pdf.
- Osland, Kari M., in Mateja Peter. 2021. »UN Peace Operations in a Multipolar Order: Building Peace through the Rule of Law and Bottom-up Approaches«. *Contemporary Security Policy* 42 (2): 197–210. <https://doi.org/10.1080/13523260.2021.1898166>.
- Republika Slovenija. 2010. *Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*. Let. 19/2010. Uradni list RS. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2010-01-0826>.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2), 59/2019 Uradni list RS 6990 (2019). https://www.uradni-list.si/_pdf/2019/Ur/u2019059.pdf.
- Severnoatlantska pogodba. 2004. »Pogodba o Severnoatlantskem zavezništvu (Washington, 4. april 1949)«. *Uradni list Republike Slovenije – Mednarodne pogodbe* (Ljubljana) 5 (marec). https://www.uradni-list.si/_pdf/2004/Mp/m2004021.pdf.
- Slovenska vojska. 2021. *Pripadniki Slovenske vojske končali misijo v Afganistanu*. maj 20. <https://www.slovenskavojska.si/medijsko-sredisce/novica/pripadniki-slovenske-vojske-koncali-misijo-v-afganistanu/>.
- Slovenska vojska. 2024a. *Izjava o delovanju Slovenske vojske v misiji UNTSO*. oktober 11. <https://www.slovenskavojska.si/medijsko-sredisce/novica/izjava-o-delovanju-slovenske-vojske-v-misiji-untso/>.
- Slovenska vojska. 2024b. »Kosovo«. november 4. <https://www.slovenskavojska.si/v-sluzbi-miru/mednarodne-operacije-in-misije/kosovo/>.
- Slovenska vojska. 2024c. *V službi miru približno 300 pripadnic in pripadnikov Slovenske vojske*. junij 27. <https://www.slovenskavojska.si/medijsko-sredisce/novica/v-sluzbi-miru-priblizno-300-pripadnic-in-pripadnikov-slovenske-vojske/>.

- Slovenska vojska. 2025. »Mednarodne operacije in misije«. <https://www.slovenskavojska.si/v-sluzbi-miru/mednarodne-operacije-in-misije>.
- Svet Evropske unije. 2015a. *Sklep (SZVP) 2015/778 z dne 18. maja 2015 o vojaški operaciji Evropske unije v južnem osrednjem Sredozemlju (EUNAVFOR MED)*. L. Uradni list Evropske unije, št. 122. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32015D0778>.
- Svet Evropske unije. 2015b. *Sklep (SZVP) 2015/1772 z dne 28. septembra 2015 o prehodu EUNAVFOR MED v drugo fazo operacije, kot je določeno v točki (b)(i) člena 2(2) Sklepa (SZVP) 2015/778 o vojaški operaciji Evropske unije v južnem delu osrednjega Sredozemlja (EUNAVFOR MED) (EUNAVFOR MED/2/2015)*. L. Uradni list Evropske unije, št. 258. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2015.258.01.0005.01.SLV.
- Svet Evropske unije. 2016. *Sklep (SZVP) 2016/118 z Dne 20. Januarja 2016 o Izvajanju Resolucije Varnostnega Sveta Združenih Narodov 2240 (2015) v Okviru Operacije EUNAVFOR MED SOPHIA (Operacija EUNAVFOR MED SOPHIA/1/2016)*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2016/118/oj>.
- Svet Evropske unije. 2022. *Sklep (SZVP) 2022/1968 z dne 17. oktobra 2022 o misiji Evropske unije za vojaško pomoč v podporo Ukrajini (EUMAM Ukraine)*. L. Uradni list Evropske unije, št. 270. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32022D1968>.
- Svet Evropske unije. 2024a. *Sklep (SZVP) 2024/632 z dne 19. februarja 2024 o začetku izvajanja operacije Evropske unije za pomorsko varnost za zaščito svobode plombe v zvezi s krizo v Rdečem morju (EUNAVFOR ASPIDES)*. L. Uradni list Evropske unije, št. 63. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32024D0632>.
- Svet Evropske unije. 2024b. »Ukraine: Council Extends the Mandate of the EU Military Assistance Mission for Two Years«. november 8. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/08/ukraine-council-extends-the-mandate-of-the-eu-military-assistance-mission-for-two-years/>.
- Šavc, Primož. 2017. »Spomin vojaka in pogled uradnika na sodelovanje Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah po dvajsetih letih«. V *20 let v službi miru: 20 let sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah: zbornik*, uredil Vasilije Maraš. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. <http://dk.mors.si/IzpisGradiva.php?id=765>.
- Šteiner, Alojz. 2015. *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*. Slovenska vojska, Center vojaških šol. <https://search.worldcat.org/oclc/945421935>.
- Šteiner, Alojz. 2017. »Slovenski prispevek v mednarodnih operacijah in na misijah in vpliv na transformacijo Slovenske vojske«. V *20 let v službi miru: 20 let sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah: zbornik*, uredil Vasilije Maraš. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. <http://dk.mors.si/IzpisGradiva.php?id=765>.

- Šteiner, Alojz, in Alan Geder. 2009. »Značilnosti sodelovanja slovenske vojske v dosedanjih mednarodnih vojaških operacijah in na misijah«. *Bilten Slovenske vojske* 11 (1): 183–210.
- United Nations. 2024. »Security Council Renews for One Year Mandate of European Union-Led Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina, Unanimously Adopting Resolution 2757 (2024)«. november 1. <https://press.un.org/en/2024/sc15884.doc.htm>.
- Urad za publikacije Evropske unije. 2023. »Vojaška operacija Evropske unije v Sredozemlju (operacija pomorskih sil Evropske unije za Sredozemlje IRINI)«. <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/6eaa173f-ee95-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-sl>.
- Varnostni svet Združenih narodov. 1999. *Resolucija 1244 (1999)*. [https://undocs.org/S/RES/1244\(1999\)](https://undocs.org/S/RES/1244(1999)).
- Varnostni svet Združenih narodov. 2015. *Resolucija 2240 (2015)*. <https://digitallibrary.un.org/record/806095?v=pdf>.
- Varnostni svet Združenih narodov. 2018. *Resolucija 2443 (2018)*. <https://unscr.com/en/resolutions/2443>.
- Varnostni svet Združenih narodov. 2024a. *Resolucija 2722 (2024)*. [https://docs.un.org/en/S/RES/2722\(2024\)](https://docs.un.org/en/S/RES/2722(2024)).
- Varnostni svet Združenih narodov. 2024b. *Resolucija 2757 (2024)*. [https://docs.un.org/en/S/RES/2757\(2024\)](https://docs.un.org/en/S/RES/2757(2024)).
- Vlada Republike Slovenije. 2019. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, sodelovanju v potekajočih mednarodnih operacijah in misijah v letu 2018 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.
- Vlada Republike Slovenije. 2020. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, sodelovanju v potekajočih mednarodnih operacijah in misijah v letu 2019 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.
- Vlada Republike Slovenije. 2021. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, sodelovanju v potekajočih mednarodnih operacijah in misijah v letu 2020 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.
- Vlada Republike Slovenije. 2022. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, sodelovanju v potekajočih mednarodnih operacijah in misijah v letu 2021 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.
- Vlada Republike Slovenije. 2023. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, sodelovanju v potekajočih mednarodnih operacijah in misijah v letu 2022 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije.

Vlada Republike Slovenije. 2024. *Poročilo Vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, sodelovanju v potekajočih mednarodnih operacijah in misijah v letu 2023 in načrtih prihodnjega sodelovanja*. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije.

Zupanc, Nataša. 2009. »Vloga UNIFIL-a pri reševanju krize v Libanonu : diplomsko delo«. Bachelor's thesis, Faculty of Social Sciences. Repository of the University of Ljubljana. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/zupanc-natasa.pdf>.